

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE

**pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 65 din 30
martie 2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților
la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție și din Legea nr. 252 din
17 august 2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor și
modificarea unor acte normative**

(evaluarea extraordinară a judecătorilor și a procurorilor)

(sesizările nr. 282a/2023, nr. 60a/2024 și nr. 170g/2024)

CHIȘINĂU

16 ianuarie 2025

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, judecând în componența:

nei Domnica MANOLE, *Președinte*,
nei Viorica PUICA,
dlui Nicolae ROȘCA,
nei Liuba ȘOVA,
dlui Serghei ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea dlui Dumitru Avornic, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizările înregistrate la 29 decembrie 2023, la 7 martie 2024 și, respectiv, la 9 august 2024,
Examinând sesizările menționate în ședință plenară publică,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând la 16 ianuarie 2025, în camera de consiliu,

Pronunță următoarea hotărâre:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află trei sesizări [nr. 282a/2023; nr.60a/2024 și nr. 170g/2024] depuse la Curtea Constituțională la 29 decembrie 2023, la 7 martie 2024 și, respectiv, la 9 august 2024, pe baza articolelor 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție, 25 literele d) și g) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) literele d) și g) din Codul jurisdicției constituționale.

2. Autorul sesizării nr. 282a/2023, dl Grigore Novac, deputat în Parlamentul Republicii Moldova, i-a solicitat Curții să verifice constituționalitatea următoarelor prevederi din Legea nr. 252 din 17 august 2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative:

- a textului „Comisiile de evaluare nu sunt autorități publice în sensul prevederilor Codului administrativ” din articolul 4 alin. (4);
- a textului „din alte surse neinterzise de lege” din articolul 4 alin. (7);
- a textului „Comisiile de evaluare prezintă Parlamentului [...] un raport despre activitatea lor în anul precedent” din articolul 5 alin. (3);

- a textului „dacă a avut un comportament arbitrar sau a emis acte arbitrare” și a textului „o decizie similară a fost contrară” din articolul 11 alin. (2) lit. a) și a articolului 11 alin. (6);
- a textului „ia în considerare inclusiv averea, cheltuielile, veniturile persoanelor apropiate” din articolul 11 alin. (5);
- a articolului 14 alin. (1) teza a II-a;
- articolul 16 alin. (3) și textul „se publică” din articolul 18 alin. (4) din Legea nr. 252/2023;
- a textului „în baza dosarului de evaluare recepționat de la comisia de evaluare” din articolul 18 alin. (1);
- a textului „ține cont de dovezile care confirmă săvârșirea de către subiectul evaluării a faptelor prevăzute la art.11 alin.(2) și (3)” din articolul 18 alin. (2)
- a textului „dacă constată circumstanțe de fapt sau erori procedurale care puteau duce la promovarea sau” din articolul 18 alin. (3) lit. b);
- a textului „se publică” din articolul 18 alin. (4) și
- a articolului 18 alin. (6).

3. Autorii sesizării nr. 60a/2024, dnii Vlad Batrîncea și Vladimir Voronin, deputați în Parlamentul Republicii Moldova, i-au solicitat Curții să verifice constituționalitatea:

- articolelor 3 alin. (2) lit. b) și alin. (3), 6 alin. (1) lit. b) și alin. (6), 11 alineatele (2) și (3), 17 alineatele (2), (4) și (5) și 18 alin. (2¹) punctul 2) și alin. (2²) din Legea nr. 65 din 30 martie 2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție și a
- articolelor 3 alin. (2) lit. c) și alin. (4), 11 alin. (3), 18 alin. (2), (3), (5) și (6) și 19 alin. (5) punctul 2) din Legea nr. 252 din 17 august 2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative.

4. De asemenea, la 9 august 2024, Curtea a înregistrat sesizarea nr. 170g/2024 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din

Legea nr. 65 din 30 martie 2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție menționate *infra*. Circumstanțele excepției pot fi rezumate după cum urmează.

5. Dl Andrian Ciobanu, judecător la Curtea de Apel Bălți, a candidat la funcția de judecător la Curtea Supremă de Justiție. Pe baza Legii nr. 65 din 30 martie 2023, Consiliul Superior al Magistraturii i-a trimis Comisiei de evaluare informația referitoare la candidatura dlui Andrian Ciobanu pentru funcția de judecător la Curtea Supremă de Justiție.

6. La 14 mai 2024, Comisia de evaluare a aprobat raportul de evaluare¹ și i-a propus Consiliului Superior al Magistraturii să constate nepromovarea evaluării de către dl Adrian Ciobanu.

7. Prin Hotărârea nr. 385/25 din 2 iulie 2024², Consiliul Superior al Magistraturii a acceptat raportul Comisiei, a constatat nepromovarea evaluării și a dispus eliberarea din funcție a dlui Adrian Ciobanu.

8. La 15 iulie 2024, dl Adrian Ciobanu a contestat hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii în fața Curții Supreme de Justiție.

9. La 16 iulie 2024, dl Adrian Ciobanu a ridicat excepția de neconstituționalitate a articolelor 11 alineatele (2) și (3), 17 alineatele (2), (4) și (5) și 18 alineatele (2¹) pct. 2) și (2²) din Legea nr. 65 din 30 martie 2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție.

10. Printr-o încheiere din 8 august 2024, Curtea Supremă de Justiție admis ridicarea excepției de neconstituționalitate și a trimis, în acest sens, o sesizare la Curtea Constituțională.

11. Având în vedere identitatea de obiect a sesizărilor și a motivelor care stau la baza criticilor de neconstituționalitate, Curtea a decis conexarea sesizărilor într-un singur dosar, pe baza articolului 43 din Codul jurisdicției constituționale, dosar căruia i-a atribuit numărul 282a/2023.

12. În procesul soluționării sesizărilor, Curtea Constituțională a solicitat opiniile Guvernului, Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Consiliului Superior al Magistraturii, Consiliului Superior al Procurorilor, Centrului pentru Resurse Juridice din Moldova și Institutului pentru Politici și Reforme Europene.

13. La ședința publică a Curții au fost prezenți dl Grigore Novac, deputat în Parlament, autor al sesizării nr. 282a/2023. Parlamentul a fost reprezentat de dl Serghei Pleșca. Guvernul a fost reprezentat de dl Eduard Serbenco.

LEGISLAȚIA PERTINENTĂ

¹https://cdn.prod.websitefiles.com/65dc9c889b671cd4987c7b51/6687b16eda59e7c6c273e14d_Ciobanu_report_ROM.signed1.pdf

² <https://www.csm.md/files/Hotaririle/2024/25/385-25.pdf>

14. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 1 Statul Republica Moldova

„[...]”

(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic prezintă valori supreme și sunt garantate.”

Articolul 2 Suveranitatea și puterea de stat

„(1) Suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție.

(2) Nici o persoană particulară, nici o parte din popor, nici un grup social, nici un partid politic sau o altă formațiune obștească nu poate exercita puterea de stat în nume propriu. Uzurparea puterii de stat constituie cea mai gravă crimă împotriva poporului.”

Articolul 4 Drepturile și libertățile omului

„(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.

(2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.”

Articolul 5 Democrația și pluralismul politic

„(1) Democrația în Republica Moldova se exercită în condițiile pluralismului politic, care este incompatibil cu dictatura și cu totalitarismul.

(2) Nici o ideologie nu poate fi instituită ca ideologie oficială a statului.”

Articolul 6 Separația și colaborarea puterilor

„În Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sunt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituției.”

Articolul 7 Constituția, Lege Supremă

„Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.”

Articolul 8

Respectarea dreptului internațional și a tratatelor internaționale

„(1) Republica Moldova se obligă să respecte Carta Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care este parte, să-și bazeze relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional.

(2) Intrarea în vigoare a unui tratat internațional conținând dispoziții contrare Constituției va trebui precedată de o revizuire a acesteia.”

Articolul 16

Egalitatea

„(1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.”

Articolul 20

Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.”

Articolul 21

Prezumția nevinovăției

„Orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale.”

Articolul 22

Neretroactivitatea legii

„Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decât cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos.”

Articolul 23

Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

„(1) Fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică.

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.”

Articolul 28

Viața intimă, familială și privată

„Statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată.”

Articolul 39 Dreptul la administrare

„(1) Cetățenii Republicii Moldova au dreptul de a participa la administrarea treburilor publice nemijlocit, precum și prin reprezentanții lor.

(2) Oricărui cetățean i se asigură, potrivit legii, accesul la o funcție publică.”

Articolul 43 Dreptul la muncă și la protecția muncii

„(1) Orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, precum și la protecția împotriva șomajului.

(2) Salariații au dreptul la protecția muncii. Măsurile de protecție privesc securitatea și igiena muncii, regimul de muncă al femeilor și al tinerilor, instituirea unui salariu minim pe economie, repaosul săptămânal, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiții grele, precum și alte situații specifice.

(3) Durata săptămânii de muncă este de cel mult 40 de ore.

(4) Dreptul la negocieri în materie de muncă și caracterul obligatoriu al convențiilor colective sunt garantate.”

Articolul 47 Dreptul la asistență și protecție socială

„(1) Statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea, lui și familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcăminte, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare.

(2) Cetățenii au dreptul la asigurare în caz de: șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subsistență, în urma unor împrejurări independente de voința lor.”

Articolul 48 Familia

„(1) Familia constituie elementul natural și fundamental al societății și are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului.

(2) Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între bărbat și femeie, pe egalitatea lor în drepturi și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor.

(3) Condițiile de încheiere, de desfacere și de nulitate a căsătoriei se stabilesc prin lege.

(4) Copiii sunt obligați să aibă grijă de părinți și să le acorde ajutor.”

Articolul 53 Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică

„(1) Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei.

(2) Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești.”

Articolul 54

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

„(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

(3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.

(4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.”

Articolul 114

Înfăptuirea justiției

„Justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești.”

Articolul 115

Instanțele judecătorești

„(1) Justiția se înfăptuiește prin Curtea Supremă de Justiție, prin curțile de apel și prin judecătorii.

(2) Pentru anumite categorii de cauze pot funcționa, potrivit legii, judecătorii specializate.

(3) Înființarea de instanțe extraordinare este interzisă.

(4) Organizarea instanțelor judecătorești, competența acestora și procedura de judecată sunt stabilite prin lege organică.”

Articolul 116

Statutul judecătorilor

„(1) Judecătorii instanțelor judecătorești sunt independenți, imparțiali și inamovibili, potrivit legii.

(2) Judecătorii instanțelor judecătorești se numesc în funcție, în condițiile legii, până la atingerea plafonului de vârstă, de către Președintele Republicii Moldova, la propunerea

Consiliului Superior al Magistraturii. Președintele Republicii Moldova poate respinge o singură dată candidatura propusă de către Consiliul Superior al Magistraturii.

[Art.116 alin.(3),(4) abrogate prin Legea nr.120 din 23.09.2021, în vigoare 01.04.2022]

(5) Deciziile privind numirea judecătorilor și cariera acestora trebuie să fie adoptate în baza unor criterii obiective, bazate pe merit, și a unei proceduri transparente, în condițiile legii. Promovarea sau transferul judecătorilor se face doar cu acordul acestora.

(5¹) Judecătorii au doar imunitate funcțională în condițiile legii.

(6) Sancționarea judecătorilor se face în conformitate cu legea.

(7) Funcția de judecător este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite, cu excepția activității didactice și științifice.”

Articolul 120 Caracterul obligatoriu al sentințelor și al altor hotărâri judecătorești definitive

„Este obligatorie respectarea sentințelor și a altor hotărâri definitive ale instanțelor judecătorești, precum și colaborarea solicitată de acestea în timpul procesului, al executării sentințelor și a altor hotărâri judecătorești definitive.”

Articolul 124 Procuratura

„(1) Procuratura este o instituție publică autonomă în cadrul autorității judecătorești, ce contribuie la înfăptuirea justiției, apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanei, societății și statului prin intermediul procedurilor penale și al altor proceduri prevăzute de lege.

(2) Atribuțiile Procuraturii sînt exercitate de procurori.

(3) Competențele, modul de organizare și funcționare a Procuraturii se stabilesc prin lege.”

Articolul 125¹ Consiliul Superior al Procurorilor

„(1) Consiliul Superior al Procurorilor este garantul independenței și imparțialității procurorilor.

(2) Consiliul Superior al Procurorilor este constituit, în condițiile legii, din procurori aleși din cadrul procuraturilor de toate nivelurile și din reprezentanți ai altor autorități, instituții publice sau ai societății civile. Procurorii în cadrul Consiliului Superior al Procurorilor constituie o parte importantă.

(3) Consiliul Superior al Procurorilor asigură numirea, transferarea, promovarea în funcție și aplicarea măsurilor disciplinare față de procurori.

(4) Modul de organizare și funcționare a Consiliului Superior al Procurorilor se stabilește prin lege.”

15. Prevederile relevante ale Legii nr. 65 din 30 martie 2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție sunt următoarele:

Articolul 3 Subiecții evaluării

„[...]”

(2) Nu sunt supuși evaluării:

a) judecătorii Curții Supreme de Justiție și candidații la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție, care au promovat evaluarea integrității prevăzută de Legea nr. 26/2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor;

b) judecătorii care, în termen de 20 de zile de la notificarea privind inițierea evaluării, depun cerere de demisie.

(3) **Cererea de demisie depusă în condițiile alin. (2) lit. b) poate fi retrasă doar în interiorul termenului de 20 de zile. Depunerea de către judecător a cererii de demisie după expirarea acestui termen, indiferent de motivul invocat, se echivalează cu nepromovarea evaluării.**

[...]”

Articolul 6 Componența Comisiei de evaluare

„(1) Comisia de evaluare este constituită din 6 membri, numiți cu votul a 3/5 din deputații aleși, după cum urmează:

a) 3 membri, cetățeni ai Republicii Moldova – la propunerea fracțiunilor parlamentare, cu respectarea reprezentării proporționale a majorității și a opoziției;

b) 3 membri – la propunerea partenerilor de dezvoltare.

[...]”

(6) În sensul prezentei legi, prin parteneri de dezvoltare se înțeleg donatorii internaționali (organizații internaționale, misiunile diplomatice și reprezentanțele acestora din Republica Moldova) activi în domeniul reformei justiției și combaterii corupției pe parcursul ultimilor 2 ani. Lista partenerilor de dezvoltare se aprobă prin dispoziția Guvernului.

[...]”

Articolul 11 Criteriile de evaluare

„(1) În sensul prezentei legi, evaluarea constă în verificarea integrității etice și celei financiare a subiecților indicați la art. 3 alin. (1).

(2) Se consideră că judecătorul nu corespunde criteriului de integritate etică dacă Comisia de evaluare are **dubii serioase** determinate de faptul că:

a) în ultimii **5 ani**, acesta a încălcat grav regulile de etică și conduită profesională a judecătorilor, a procurorilor sau, după caz, a altor profesii, precum și dacă a avut un **comportament arbitrar sau a emis acte arbitrare**, în ultimii **10 ani**, contrare normelor imperative ale legii, iar Curtea Europeană a Drepturilor Omului stabilise, anterior adoptării actului, că o decizie similară a fost contrară Convenției Europene pentru Drepturile Omului;

b) în ultimii **10 ani**, a admis în activitatea sa incompatibilități și conflicte de interese incompatibile cu funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție.

(3) Se consideră că judecătorul nu corespunde criteriului de integritate financiară dacă Comisia de evaluare are dubii serioase determinate de faptul că:

a) diferența dintre avere, cheltuieli și venituri, pentru ultimii **12 ani**, depășește, în total, 20 de salarii medii pe economie, în cuantumul stabilit de Guvern pentru anul în care a început evaluarea judecătorului;

b) în ultimii **10 ani**, a admis iregularități fiscale în urma cărora suma impozitului neplătit a depășit, în total, 5 salarii medii pe economie, în cuantumul stabilit de Guvern pentru anul în care a început evaluarea judecătorului.

[...]

(6) La aprecierea corespunderii cu criteriile prevăzute la alin.(2) și (3) se ține cont de prevederile legale existente la momentul săvârșirii faptelor respective. Actele sau constatările altor entități cu competențe în domeniile respective nu au valoare prestabilită pentru Comisia de evaluare. Constatările din hotărârile judecătorești irevocabile se iau în considerare în mod obligatoriu de către Comisia de evaluare, cu excepția hotărârilor pe care Comisia de evaluare le consideră arbitrare sau vădit nerezonabile. Comisia de evaluare se poate pronunța doar asupra încălcărilor regulilor de etică și conduită profesională, fără a se pronunța asupra legalității hotărârilor respective.

[...]"

Articolul 17 Examinarea de către Consiliul Superior al Magistraturii a rezultatelor evaluării

„[...]

(2) Prin hotărâre motivată, adoptată în cel mult 30 de zile de la recepționarea documentelor menționate la art.16 alin. (6), Consiliul Superior al Magistraturii:

a) acceptă raportul cu privire la evaluare și constată promovarea sau nepromovarea evaluării;

b) respinge raportul cu privire la evaluare și dispune, o singură dată, reluarea procedurii de evaluare a judecătorului, dacă constată circumstanțe de fapt sau erori procedurale care puteau duce la promovarea sau, după caz, nepromovarea evaluării;

c) după recepționarea raportului cu privire la evaluare, întocmit ca urmare a reluării procedurii de evaluare, prevăzută la lit. b), acceptă raportul conform lit. a) sau îl respinge și constată promovarea sau nepromovarea evaluării.

[...]

(4) Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii cu privire la nepromovarea evaluării are ca efect eliberarea din funcție a judecătorului.

(5) Judecătorul eliberat din funcție conform alin.(4) din prezentul articol:

a) nu are dreptul de a exercita funcția de judecător și alte funcții de demnitate publică timp de 7 ani, din data rămânerii definitive a hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii;

b) este lipsit de dreptul la indemnizația unică de concediere, prevăzută la art. 26 alin. (3) din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului;

c) este lipsit de dreptul la pensie specială prevăzută la art. 32 din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului, cu menținerea pensiei generale pentru limita de vârstă conform condițiilor generale stabilite de Legea nr. 156/1998 privind sistemul public de pensii.”

Articolul 18 Contestarea hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii

„[...]

(2¹) Curtea Supremă de Justiție:

1) respinge contestația;

2) admite contestația și:

a) dispune, o singură dată, reluarea procedurii de evaluare de către Comisia de evaluare;

b) dispune, o singură dată, reluarea procedurii de evaluare de către Consiliul Superior al Magistraturii;

c) constată promovarea sau nepromovarea evaluării în cazul anulării hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii emise după reluarea procedurii de evaluare.

(2²) Curtea Supremă de Justiție admite contestația doar dacă constată că, în cadrul procedurii de evaluare, au fost admise erori procedurale grave care afectează caracterul echitabil al procedurii de evaluare sau că există circumstanțe de fapt care puteau duce la promovarea sau nepromovarea evaluării.”

16. Prevederile relevante ale Legii nr. 252 din 17 august 2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative sunt următoarele:

Articolul 3 Subiecții evaluării

„[...]

(2) Nu sunt supuși evaluării conform prezentei legi:

[...]

c) **judecătorii și procurorii, care fac parte din una dintre categoriile menționate la alin.(1) și care, în termen de 20 de zile de la notificarea privind inițierea evaluării, depun cerere de demisie, cu excepția celor care și-au retras cererea de demisie în interiorul termenului respectiv;**

[...]

(4) **Cererea de demisie depusă în condițiile alin.(2) lit.c) poate fi retrasă doar în interiorul termenului de 20 de zile. Depunerea cererii de demisie după expirarea acestui termen, indiferent de motivul invocat, se echivalează cu nepromovarea evaluării.**

[...]”

Articolul 4

Competența, mandatul și finanțarea activității comisiilor de evaluare

„[...]

(4) **Comisiile de evaluare nu sunt autorități publice în sensul prevederilor Codului administrativ. Activitatea acestora nu este publică, cu excepțiile stabilite de prezenta lege și de regulamentele de organizare și funcționare ale acestora.**

[...]

(7) **Finanțarea activității comisiilor de evaluare și a secretariatelor acestora se efectuează din contul și în limitele mijloacelor financiare aprobate în legea bugetară anuală și din alte surse neinterzise de lege.**

[...]”

Articolul 5

Independența comisiilor de evaluare

„[...]

(3) **Comisiile de evaluare prezintă Parlamentului anual, până la data de 31 martie, un raport despre activitatea lor în anul precedent, care se publică pe pagina web oficială a comisiilor de evaluare.**

[...]”

Articolul 6

Componența comisiilor de evaluare

„(1) Fiecare comisie de evaluare este formată din 6 membri, numiți cu votul a 3/5 din deputații aleși, după cum urmează:

[...]

b) **3 membri – la propunerea partenerilor de dezvoltare.**

[...]”

Articolul 11 Criteriile de evaluare

„[...]

(2) Se consideră că subiectul nu corespunde cerințelor de integritate etică dacă comisia de evaluare a stabilit că:

a) în ultimii **5 ani**, a încălcat grav regulile de etică și conduită profesională a judecătorilor sau, după caz, a procurorilor, precum și **dacă a avut un comportament arbitrar sau a emis acte arbitrare**, în ultimii **10 ani**, contrare normelor imperative ale legii, iar Curtea Europeană a Drepturilor Omului stabilise, anterior adoptării actului, că o **decizie similară a fost contrară** Convenției Europene pentru Drepturile Omului;

b) în ultimii **10 ani**, a admis în activitatea sa incompatibilități și conflicte de interese care afectează funcția deținută.

(3) Se consideră că subiectul evaluării nu corespunde criteriului de integritate financiară dacă comisia de evaluare are **dubii serioase** determinate de faptul că:

a) diferența dintre avere, cheltuieli și venituri, pentru ultimii **12 ani**, depășește 20 de salarii medii pe economie, în cuantumul stabilit de către Guvern pentru anul 2023;

b) în ultimii **10 ani**, a admis iregularități fiscale în urma cărora suma impozitului neplătit a depășit, în total, 5 salarii medii pe economie, în cuantumul stabilit de către Guvern pentru anul 2023.

[...]

(5) La aprecierea corespunderii cu criteriile prevăzute la alin.(3) din prezentul articol, comisia de evaluare **ia în considerare inclusiv averea, cheltuielile, veniturile persoanelor apropiate**, astfel cum acestea sunt definite în Legea nr.133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale, precum și ale persoanelor indicate la art.33 alin.(4) și (5) din Legea nr.132/2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate.

(6) La aprecierea corespunderii cu criteriile prevăzute la alin. (2) și (3) se ține cont de prevederile legale existente la momentul săvârșirii faptelor respective. Actele sau constatările altor entități cu competențe în domeniile respective nu au valoare prestabilită pentru comisia de evaluare. Constatările din hotărârile judecătorești irevocabile se iau în considerare în mod obligatoriu de către comisia de evaluare, cu excepția hotărârilor pe care comisia de evaluare le consideră arbitrare sau vădit nerezonabile. Comisia de evaluare se poate pronunța doar asupra încălcărilor regulilor de etică și conduită profesională, fără a se pronunța asupra legalității hotărârilor respective.”

Articolul 14 Acumularea informației

„(1) Comisiile de evaluare și secretariatele acestora au acces în regim de timp real la sistemele informaționale care conțin informația necesară pentru realizarea mandatului, în condițiile legislației privind schimbul de date și interoperabilitatea. **Comisiile de evaluare**

pot primi de la orice persoană doar informațiile relevante despre subiectul evaluat și pot acumula de sine stătător informațiile respective.”

Articolul 16 Audierea

[...]

(3) **Audierea are loc în ședință publică.** În caz de necesitate, audierea poate continua într-o ședință suplimentară. La solicitarea motivată a subiectului evaluării, dacă acest lucru este necesar pentru asigurarea ordinii publice, protecția vieții private sau moralității, audierea sau o parte a acesteia poate avea loc în ședință închisă. Comisia poate refuza solicitarea de a desfășura audierea sau o parte a acesteia în ședință închisă doar dacă există motive temeinice pentru aceasta.

Articolul 18 Examinarea rezultatelor evaluării de către Consiliul Superior al Magistraturii sau de către Consiliul Superior al Procurorilor

„(1) Consiliul Superior al Magistraturii sau, după caz, Consiliul Superior al Procurorilor examinează rezultatele evaluării în ședință, **în baza dosarului de evaluare recepționat de la comisia de evaluare.** Subiectul evaluării poate prezenta informații suplimentare pe care le consideră relevante doar dacă probează că a fost în imposibilitate de a le prezenta anterior. Reprezentantul comisiei de evaluare și subiectul evaluării, în persoană, sunt în drept să își prezinte poziția.

(2) În procesul examinării rezultatelor evaluării, Consiliul Superior al Magistraturii sau, după caz, Consiliul Superior al Procurorilor **ține cont de dovezile care confirmă săvârșirea de către subiectul evaluării a faptelor prevăzute la art.11 alin.(2) și (3).**

(3) Prin hotărâre motivată, adoptată în cel mult 30 de zile de la recepționarea documentelor menționate la art.17 alin.(6), consiliul respectiv:

a) acceptă raportul cu privire la evaluare și constată promovarea sau nepromovarea evaluării;

b) respinge raportul cu privire la evaluare și dispune, o singură dată, reluarea procedurii de evaluare, **dacă constată circumstanțe de fapt sau erori procedurale care puteau duce la promovarea sau,** după caz, nepromovarea evaluării;

c) după recepționarea raportului cu privire la evaluare, întocmit ca urmare a reluării evaluării prevăzute la lit. b), acceptă raportul conform lit. a) sau îl respinge și constată promovarea sau nepromovarea evaluării.

(4) Hotărârea motivată a consiliului respectiv **se publică** pe pagina web oficială a acestuia și se expediază la adresa de poștă electronică subiectului evaluării și comisiei de evaluare în ziua adoptării.

(5) **Hotărârea consiliului respectiv cu privire la nepromovarea evaluării are ca efect eliberarea din funcție a judecătorului sau, după caz, a procurorului.**

(6) Judecătorul sau, după caz, procurorul eliberat din funcție conform prevederilor alin.(5) din prezentul articol:

a) **nu are dreptul de a exercita funcția de judecător, de procuror, precum și alte funcții de demnitate publică timp de 5–7 ani** din data rămânerii definitive a hotărârii consiliului respectiv, a ordinului Procurorului General sau, după caz, a decretului Președintelui Republicii Moldova;

b) **este lipsit de dreptul la indemnizația unică de concediere prevăzută la art.26 alin.(3) din Legea nr.544/1995 cu privire la statutul judecătorului sau, după caz, la art.62 alin.(2) din Legea nr.3/2016 cu privire la Procuratură;**

c) **este lipsit de dreptul la pensie specială prevăzută la art. 32 din Legea nr.544/1995 cu privire la statutul judecătorului, cu menținerea pensiei generale pentru limită de vârstă conform condițiilor generale stabilite de Legea nr.156/1998 privind sistemul public de pensii.”**

Articolul 19

Contestarea hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii sau a Consiliului Superior al Procurorilor

„[...]

(5) Curtea Supremă de Justiție:

1) respinge contestația;

2) admite contestația și:

a) dispune, o singură dată, reluarea procedurii de evaluare de către comisia de evaluare;

b) dispune, o singură dată, reluarea procedurii de evaluare de către consiliul respectiv;

c) constată promovarea sau nepromovarea evaluării în cazul anulării hotărârii consiliului respectiv emise după reluarea procedurii de evaluare.”

ÎN DREPT

I. Argumentele autorilor sesizărilor

17. Referitor la articolul 3 alineatele (2) lit. b) și (3) din Legea nr. 65 din 30 martie 2023 și articolul 3 alineatele (2) lit. c) și (4) din Legea nr. 252 din 17 august 2023, autorii sesizării nr. 60a/2024 menționează că, deși în preambulul legilor menționate Parlamentul declară că mecanismul de evaluare urmărește să asigure integritatea judecătorilor și procurorilor, scopul ascuns al acestor legi este să stabilească controlul politic al justiției, prin eliminarea judecătorilor neagreați de puterea politică. Autorii consideră că acest mecanism contravine principiilor separației puterilor în stat,

independenței judecătorilor și dreptului de acces la un tribunal independent, garantate de articolele 1 alin. (3), 4, 6, 20 și 116 alin. (1) din Constituție.

18. Referitor la articolul 4 alin. (4) teza I din Legea nr. 252 din 17 august 2023, care stabilește că comisiile de evaluare nu sunt autorități publice în sensul prevederilor Codului administrativ, autorii consideră că, din punct de vedere funcțional, activitatea comisiilor de evaluare comportă un caracter administrativ în sensul Codului administrativ. Aceste comisii de evaluare au fost create prin lege, îndeplinesc sarcini din domeniul dreptului public și competențele lor sunt reglementate de Legea nr. 252 din 17 august 2023. Mai mult, activitatea comisiilor respective nu cade sub incidența articolului 2 alin. (3) din Codul administrativ, care stabilește cazurile în care prevederile Codului nu se aplică. De asemenea, potrivit jurisprudenței completului special al Curții Supreme de Justiție, decizia Comisiei de evaluare reprezintă un act administrativ individual, deoarece este emis de către o autoritate publică, este un act oficial, se referă la domeniul public, vizează un caz individual și produce efecte juridice. Totuși, legislatorul a stabilit în mod expres că aceste comisii de evaluare nu sunt autorități publice, negând astfel dreptul subiecților evaluării de a beneficia de garanțiile procedurii administrative. În special, această opțiune a legislatorului nu permite aplicarea prevederilor Codului administrativ referitoare la obținerea probelor, la notificarea părții, la obligația de imparțialitate și la efectele juridice ale deciziilor adoptate de comisiile de evaluare. Așadar, autorul sesizării nr. 282a/2023 susține că acest articol contravine articolelor 20, 53 alin. (1), 54, 124 alin. (1), 125¹ alin. (1) din Constituție.

19. Referitor la articolul 4 alin. (7) din Legea nr. 252 din 17 august 2023, care permite finanțarea activității comisiilor de evaluare și a secretariatelor acestora din alte surse, neinterzise de lege, autorul sesizării nr. 282a/2023 menționează că această normă afectează independența comisiilor de evaluare, de vreme ce acestea au competența să evalueze integritatea etică și financiară a judecătorilor și a procurorilor. Deși norma contestată permite finanțarea activității Comisiilor din contul partenerilor de dezvoltare, nu este clar dacă această măsură este aptă să asigure independența comisiilor față de partenerii de dezvoltare. De asemenea, autorul notează că legea nu reglementează independența angajaților secretariatului comisiilor de evaluare față de partenerii de dezvoltare. În opinia sa, finanțarea acestor comisii trebuie să se realizeze exclusiv din bugetul statului. Autorul consideră că norma reprezintă o imixtiune în activitatea Procuraturii și încalcă principiul separației puterilor, contrar articolelor 124 și 125¹ din Constituție.

20. Referitor la articolul 5 alin. (3) din Legea nr. 252 din 17 august 2023, care prevede obligația comisiilor de evaluare de a-i prezenta anual Parlamentului un raport despre activitatea lor în anul precedent, autorul sesizării nr. 282a/2023 consideră că această normă reprezintă o imixtiune în

activitatea Procuraturii și încalcă principiul separației puterilor, contrar articolelor 124 și 125¹ din Constituție.

21. Cu privire la articolul 6 alin. (1) lit. b) și alineatul (6) din Legea nr. 252 din 17 august 2023 și din Legea nr. 65 din 30 martie 2023, autorii sesizării nr. 60a/2024 menționează că legea nu-i obligă pe membrii comisiilor de evaluare numiți în funcție la propunerea partenerilor de dezvoltare să dețină cetățenia Republicii Moldova. Totuși, în opinia lor, articolul 39 din Constituție le acordă doar cetățenilor Republicii Moldova dreptul să participe la administrarea treburilor publice. Astfel, pentru că comisiile de evaluare au competențe similare autorităților publice, autorii consideră că membrii acestora trebuie să fie cetățeni ai Republicii Moldova. De asemenea, autorii afirmă că dreptul exclusiv al cetățenilor de a participa la administrarea treburilor publice se bazează pe conceptul suveranității naționale. Din aceste motive, autorii consideră că prevederile în discuție contravin articolelor 1 alin. (1), 2 alin. (1) și 39 din Constituție.

22. Cu privire la articolul 11 alin. (2) lit. a) și alin. (6) din Legea nr. 252 din 17 august 2023, autorul sesizării nr. 282a/2023 menționează că termenul „arbitrar” pe care îl utilizează legislatorul pentru a descrie comportamentul sau actele emise de subiecții evaluați pe baza acestui criteriu de evaluare este neclar și le oferă comisiilor de evaluare o marjă largă de apreciere. Mai mult, autorul consideră că aceste prevederi le permit comisiilor de evaluare să nu țină cont de constatările autorităților naționale, *e.g.* instanțele judecătorești, Autoritatea Națională de Integritate, Colegiul disciplinar al judecătorilor, Colegiul de etică și disciplină al Consiliului Superior al Procurorilor. În opinia sa, soluția acestor norme afectează principiul securității juridice și caracterul obligatoriu și definitiv al actelor judecătorești, contrar articolelor 20, 23, 54 și 120 din Constituție.

23. Cu privire la articolul 11 alin. (3) din Legea nr. 252 din 17 august 2023 și din Legea nr. 65 din 30 martie 2023, autorii sesizării nr. 60a/2024 notează că legislatorul nu a stabilit niciun criteriu care ar defini standardul de probă al „dubiilor serioase” și că acest fapt le permite comisiilor de evaluare să stabilească, în mod subiectiv, întinderea acestei noțiuni. Autorii menționează că articolul 17 alin. (2) din Legea nr. 65 din 30 martie 2023 nu stabilește niciun standard de probă aplicabil de către Consiliul Superior al Magistraturii, iar articolul 18 alin. (2) din Legea nr. 252 din 17 august 2023 este neclar în privința standardului de probă utilizat de Consilii la examinarea rezultatelor evaluării. Având în vedere că evaluarea făcută de Consiliul Superior al Magistraturii și de Consiliul Superior al Procurorilor are repercusiuni serioase asupra carierei judecătorilor și procurorilor, îndeplinirea criteriilor de evaluare nu poate fi verificată pe baza standardului de probă al „dubiilor serioase” pe care îl aplică Comisia de evaluare. În opinia lor, Comisia de evaluare ar trebui să aplice un standard de probă mai înalt, *e.g.* standardul „dincolo de orice bănuială rezonabilă” sau standardul „certitudinii

consecvente”. Pentru că prevederile contestate nu au în vedere aceste aspecte, autorii consideră că ele contravin articolelor 1 alin. (3), 4, 8, 20, 21, 22, 23, 28, 54, 116 și 125¹alin. (1) din Constituție.

24. Cu privire la textele „5 ani” și „10 ani” din articolul 11 alin. (2) și la textele „12 ani” și „10 ani” din articolul 11 alin. (3) din Legea nr. 65 din 30 martie 2023 și din Legea nr. 252 din 17 august 2023, autorii sesizărilor menționează că perioadele de evaluare a integrității subiecților nu trebuie să depășească perioada în care subiectul evaluat a exercitat funcția de judecător sau de procuror. De altfel, titularii acestor funcții nu trebuie sancționați pentru acțiuni sau inacțiuni comise în perioada în care nu dețineau aceste funcții. Autorii consideră că perioadele în discuție ar fi contrare articolelor 16, 22, 23 și 54 din Constituție.

25. Cu privire la articolul 11 alin. (5) din Legea nr. 252 din 17 august 2023, autorul sesizării nr. 282a/2023 menționează că, deși norma contestată îi permite Comisiei de evaluare să verifice averea, cheltuielile și veniturile persoanei apropiate subiectului evaluării, această procedură nu are în vedere prezumția de nevinovăție a subiectului evaluării, principiul individualizării răspunderii și dreptul la respectarea vieții private. Astfel, autorul consideră că comisiile de evaluare nu trebuie să aibă în vedere situația persoanei apropiate la aprecierea îndeplinirii de către subiectul evaluării a criteriilor de evaluare, în cazul în care subiectul evaluării nu a cunoscut și nici nu avea posibilitatea să cunoască despre averea, cheltuielile și veniturile persoanei apropiate, chiar dacă ar fi depus toată diligența necesară. Mai mult, autorul notează că subiecții evaluării dețin doar informațiile prezentate de persoanele apropiate, fără a deține competențe care le-ar permite să verifice aceste informații. În acest sens, autorul consideră că această prevedere contravine articolelor 21, 23, 28, 48 și 54 din Constituție.

26. Referitor la articolul 14 alin. (1) din Legea nr. 252 din 17 august 2023, autorul sesizării nr. 282a/2023 menționează că pe baza acestei norme comisiile de evaluare pot obține informații „relevante” din surse nesigure și că subiectul evaluării nu ar putea să prezinte probe în apărarea sa, contrar articolelor 23 și 28 din Constituție.

27. Referitor la articolele 16 alin. (3) și 18 alin. (4) din Legea nr. 252 din 17 august 2023, autorul sesizării nr. 282a/2023 menționează că caracterul public al ședinței de audiere a subiectului evaluat și al hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii sau al Consiliului Superior al Procurorilor afectează dreptul la viața privată al subiectului evaluat, contrar articolelor 21 și 28 din Constituție.

28. Referitor la articolul 18 alin. (1) din Legea nr. 252 din 17 august 2023, autorii sesizărilor menționează că competența Consiliului Superior al Magistraturii și a Consiliului Superior al Procurorilor de a examina rezultatele evaluării doar pe baza dosarului de evaluare recepționat de la comisia de evaluare nu le permite să examineze, în mod deplin, îndeplinirea

condițiilor de integritate etică și financiară de către subiectul evaluării. Autorii consideră că Consiliile ar trebui să poată solicita informații și să administreze probe în mod independent, fără să fie limitate de actele prezentate de comisiile de evaluare. Din acest motiv, normele invocate contravin articolelor 54, 124 și 125¹ din Constituție.

29. Referitor la articolul 18 alin. (2) din Legea nr. 252 din 17 august 2023, autorii sesizărilor menționează că această normă obligă comisiile să examineze dosarul doar din perspectiva probelor care confirmă vinovăția subiectului evaluat, contrar principiului egalității armelor, principiului legalității și lipsei arbitrariului, garantate de articolele 54, 124 și 125¹ din Constituție.

30. Referitor la articolul 18 alin. (3) lit. b) din Legea nr. 252 din 17 august 2023, autorii menționează că acest articol nu le permite Consiliului Superior al Magistraturii și Consiliului Superior al Procurorilor să exercite un control deplin al legalității raportului cu privire la evaluarea subiecților. În acest sens, autorii sesizărilor fac trimitere la Hotărârea Curții Constituționale nr. 5 din 14 februarie 2023 și menționează că prin această hotărâre Curtea a declarat neconstituționale prevederi legale similare care limitau controlul jurisdicțional al completului special al Curții Supreme de Justiție asupra deciziilor Comisiei de evaluare. Autorii consideră că această normă contravine articolelor 20 și 54 din Constituție.

31. Referitor la articolele 17 alineatele (4) și (5) din Legea nr. 65 din 30 martie 2023 și 18 alineatele (5) și (6) din Legea nr. 252 din 17 august 2023, autorii sesizărilor menționează că măsurile aplicabile *ope legis* subiecților care nu au promovat evaluarea sunt disproporționate prin raportare la faptele comise, permit dubla sancționare pentru comiterea aceleiași fapte, sunt aplicabile în lipsa unei decizii judecătorești și contravin principiului neretroactivității legii. Autorii notează că procedura de evaluare are consecințe punitive, deoarece în cadrul acestei proceduri sunt analizate acțiunile și inacțiunile subiecților evaluării din trecut și subiecții nu au consimțit ca această procedură să se desfășoare. Referitor la caracterul retroactiv al legii, autorii notează că procedura de evaluare se aplică pentru perioade anterioare intrării în vigoare a legii și exercitării funcției de judecător sau de procuror. Autorii consideră că încrederea societății în justiție și integritatea judecătorilor și a procurorilor puteau fi asigurate de Guvern prin stabilirea criteriilor de eligibilitate, iar procedurile de evaluare a judecătorilor și procurorilor care implică sancțiuni nu reprezintă măsuri proporționale cu acest obiectiv. Eliberarea din funcție și cele trei sancțiuni aplicabile judecătorilor Curții Supreme de Justiție, curților de apel și procurorilor menționați în lege sunt discriminatorii prin raportare la categoriile de judecători și de procurori care nu au fost incluși în programul de evaluare. Autorii consideră că legislatorul a depășit ceea ce era necesar pentru atingerea obiectivului propus și că acest obiectiv putea fi realizat prin

măsuri mai puțin intruzive, de exemplu: a) subiecților care au refuzat să fie evaluați sau nu au promovat evaluarea să li se permită să activeze în instanțele judecătorești sau în organele procuraturii față de care nu se aplică procedura de evaluare; b) subiecții să poată demisiona din funcție în termen de 30 de zile în cazul în care nu au promovat evaluarea sau contestația depusă a fost respinsă de Curtea Supremă de Justiție sau c) subiecții să fie eliberați din funcție de Consiliul Superior al Magistraturii sau de Consiliul Superior al Procurorilor în legătură cu reducerea statelor de personal în cazul nepromovării evaluării. Autorii consideră că aceste măsuri sunt mai puțin intruzive în drepturile constituționale ale judecătorilor și ale procurorilor. Pentru a demonstra caracterul disproporționat al măsurilor, autorul mai compară, pe de o parte, condițiile tragerii la răspundere penală și sancțiunile aplicabile în cazul comiterii îmbogățirii ilicite și falsului în declarații, iar pe de altă parte, faptele care conduc la nepromovarea evaluării și repercusiunile pentru subiecții evaluați. Autorii notează că răspunderea penală pentru comiterea infracțiunii de îmbogățire ilicită se aplică doar în cazul în care diferența dintre valoarea bunurilor și a veniturilor depășește 20 de salarii medii pe economie. În cazul falsului în declarații sancțiunea maximă sub formă de amendă este de până la 950 unități convenționale, iar, sub formă de închisoare de până la un an și privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate se aplică pe un termen de până la cinci ani. În cazul nepromovării evaluării, standardul de probă este cel al „dubiilor serioase” și persoana este lipsită de dreptul de a-și exercita funcția de judecător, de procuror, precum și alte funcții de demnitate publică pentru o perioadă de la cinci la șapte ani. Referitor la lipsirea subiecților care nu au promovat evaluarea de dreptul la indemnizația unică de concediere și de dreptul la pensie specială, autorul notează că aceste măsuri reprezintă o depășire a atribuțiilor de către Consiliul Superior al Magistraturii și de către Consiliul Superior al Procurorilor, precum și o încălcare a dreptului la asistență și protecție socială și a principiului neretroactivității legii, de vreme ce aceste garanții sociale au fost dobândite de subiecții evaluați de-a lungul întregii activități. Mai mult, autorii consideră că lipsirea de dreptul la indemnizație unică încalcă principiul prezumției de nevinovăție, principiul individualizării sancțiunilor și dreptul la un trai decent, deoarece această măsură se aplică în lipsa unei hotărâri judecătorești, fără a fi individualizată. Din acest motiv, normele invocate contravin articolelor 16, 21, 22, 23, 39, 43, 47 și 54 din Constituție.

32. Referitor la articolele 18 alin. (2¹) pct. 2) și alin. (2²) din Legea nr. 65 din 30 martie 2023 și 19 alin. (5) pct. 2) din Legea nr. 252 din 17 august 2023, autorii sesizărilor menționează că în cazul admiterii contestației depuse împotriva hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii sau împotriva hotărârii Consiliului Superior al Procurorilor, competența Curții Supreme de Justiție este limitată, deoarece poate dispune doar reluarea procedurii de

evaluare. De asemenea, aceste prevederi îi permit Curții Supreme de Justiție să exercite un control de legalitate doar sub aspect procedural. Autorul consideră că aceste prevederi limitează accesul la un tribunal cu jurisdicție deplină. De asemenea, aceste prevederi nu le permit subiecților evaluați să solicite individualizarea sancțiunii aplicate ca urmare a nepromovării evaluării. Din acest motiv, normele invocate contravin articolelor 20, 22, 23 și 54 din Constituție.

II. Argumentele autorităților cărora le-a fost solicitată și care și-au prezentat opinia

33. În opinia sa, Parlamentul susține că normele contestate sunt conforme cu prevederile constituționale și cu practica europeană în materie. La modul concret, în opinia Parlamentului se menționează că finanțarea activității comisiilor de evaluare de către partenerii de dezvoltare nu presupune subordonarea acestora. De asemenea, în opinie se subliniază că finanțarea acordată de partenerii de dezvoltare este necondiționată, comisiile de evaluare fiind independente și autonome.

34. Referitor la statutul pe care îl au comisiile de evaluare, Parlamentul consideră că lipsa calității de autoritate publică nu privează candidatul de dreptul de a contesta legalitatea activității comisiilor în procedura contenciosului administrativ.

35. Totodată, cu privire la obligația de raportare a comisiilor de evaluare în fața legislativului, Parlamentul afirmă că această obligație are un scop informativ și nu-i acordă prerogativa de a accepta sau de a respinge raportul în discuție. Așadar, această obligație nu încalcă principiul separației puterilor în stat, ci este expresia colaborării acestora în exercitarea atribuțiilor ce le revin.

36. Referitor la participarea membrilor străini la activitatea comisiilor, Parlamentul susține că articolul 39 din Constituție nu exclude participarea cetățenilor străini la actul de guvernare. Mai mult, opinia notează că aceste comisii de evaluare sunt formate parțial din membri străini și că aceștia nu exercită „administrarea treburilor publice” în sensul articolului 39 din Constituție.

37. Parlamentul afirmă cu privire la criteriul care vizează comportamentul arbitrar sau actele arbitrare ale subiectului evaluării și care sunt contrare Convenției Europene, că această evaluare se efectuează pe baza unor repere obiective și evaluabile. Raportarea la jurisprudența Curții Europene poate fi considerată o măsură care asigură coerența și caracterul uniform al aplicării standardelor de etică pentru judecători și procurori. Mai mult, comisiile de evaluare trebuie să examineze pe baza unor criterii obiective caracterul similar al cazurilor în care Curtea Europeană a stabilit, anterior adoptării actului, că o decizie similară a încălcat Convenția. De asemenea, termenul

„arbitrar” trebuie înțeles în sensul definiției date de Curtea Europeană. Totodată, candidatul are posibilitatea să pună în discuție aprecierea comisiei de evaluare în fața Curții Supreme de Justiție, existând un control judiciar în această privință.

38. Referitor la criteriul de evaluare a integrității financiare, Parlamentul menționează că judecătorii și procurorii au obligația de a-și declara veniturile și proprietățile încă din anul 2002. Astfel, pentru că aceasta obligație există de 22 de ani, perioada ultimilor 10 ani sau 12 ani pentru verificare pe baza prevederilor contestate nu este disproporționată.

39. Parlamentul susține că examinarea rezultatelor evaluării de către CSM și CSP sunt factorii de decizie care au, în virtutea mandatului constituțional, prerogativa de a decide în privința carierei judecătorilor și procurorilor. De asemenea, în procesul de evaluare candidaților le este asigurat dreptul la o cale de atac.

40. Parlamentul afirmă că sancțiunile prevăzute de normele contestate corespund caracterului excepțional și unic al evaluării externe, fără să aducă atingere prevederilor constituționale invocate de autori. Consecințele neîndeplinirii criteriilor de evaluare au fost formulate de legislator de o manieră care să asigure cât mai bine finalitatea procesului de evaluare. Subiecții care nu vor promova evaluarea vor fi eliberați din funcție și li se va aplica interdicția de a activa în funcția de judecător sau de procuror și în alte funcții de demnitate publică timp de 5-7 ani, perioadă stabilită de la caz la caz, pornind de la gravitatea acțiunilor sau a inacțiunilor reținute. Totodată, Parlamentul reiterează că pragul financiar de câteva salarii medii pe economie reprezintă o garanție care poate evita eliberarea din funcție a judecătorilor și a procurorilor pentru iregularități financiare minore.

41. Referindu-se la criticile privind dreptul de acces la un tribunal, Parlamentul susține că remediul prevăzut de dispozițiile contestate este unul efectiv și apt să protejeze acest drept. În fine, Parlamentul consideră nefondate criticile exprimate de autori în sesizări și invită Curtea să le respingă.

42. În opinia sa, Guvernul a notat că la examinarea contestației formulate împotriva hotărârilor Consiliului Superior al Magistraturii și Consiliului Superior al Procurorilor, Curtea Supremă de Justiție este competentă să admită contestația și să dispună o singură dată reluarea procedurii de evaluare, iar în cazul contestației repetate să constate promovarea sau nepromovarea evaluării de către subiectul evaluat. Completul special este competent să examineze atât chestiunile de fapt, cât și chestiunile de drept ale litigiului.

43. Cu referire la articolul 4 alin. (4) din Legea nr. 252/2023, care prevede că comisiile de evaluare nu sunt autorități publice în sensul prevederilor Codului administrativ, Guvernul face trimitere la raționamentele Curții Supreme de Justiție din cauza *Alexandru Rotari împotriva Consiliului*

*Superior al Magistraturii*³, potrivit căroră Legea nr. 65/2023 reprezintă o lege specială în raport cu Codul administrativ, deoarece reglementează în detaliu procedura de evaluare externă, modul de adoptare a hotărârilor CSM și de examinare a contestațiilor formulate împotriva hotărârilor CSM adoptate în baza Legii nr. 65.

44. Cu privire la competența comisiilor de evaluare de a constata caracterul arbitrar al comportamentului sau al actelor emise de subiectul evaluat, Guvernul face trimitere la constatările Curții Supreme de Justiție din cauza *Vladimir Sliusari*⁴, în care instanța supremă a interpretat noțiunea de „hotărâre arbitrară” din articolul 427 alin. (1) pct. 6) din Codul de procedură penală.

45. Cu privire la competența comisiilor de evaluare de a verifica veniturile persoanelor apropiate subiectului evaluat, Guvernul notează că această măsură este justificată de necesitatea menținerii integrității și încrederii în sistemul judiciar.

46. Cu privire la argumentul autorilor potrivit căroră Comisia de evaluare nu ar trebui să verifice perioadele în care subiectul evaluat nu deținea funcția de judecător sau de procuror, Guvernul face trimitere la constatările Curții Supreme de Justiție din cauza *Rodica Chirtoacă împotriva Consiliului Superior al Magistraturii*⁵. În cauza respectivă, instanța supremă a notat că în cazul în care ar accepta să examineze doar situația subiectului din perioada precedentă evaluării, corectitudinea calculului efectuat în cadrul evaluării ar putea fi pusă în discuție prin declararea, pentru perioada precedentă evaluării, a unor economii care nu puteau fi obținute nici ipotetic (§ 60 din Hotărârea citată). Suplimentar, Guvernul notează că legislatorul a stabilit o perioadă de verificare optimă în măsura în care să fie aplicabilă atât judecătorilor și procurorilor cu un stagiu de muncă mai mare decât 12 ani, cât și celor care au fost numiți în funcție recent. Perioada de 12 ani pentru verificarea averii reprezintă o limită maximă.

47. Cu referire la pretinsul caracter retroactiv al normelor contestate, Guvernul notează că comportamentele pentru care se aplică eliberarea din funcție a subiectului evaluat și cele trei măsuri adiacente erau în vigoare la momentul comiterii acestor fapte, fiind incluse în Legea cu privire la statutul judecătorului și în Legea cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorului. De asemenea, Guvernul notează că dreptul la indemnizație unică de concediere și dreptul la pensie specială sunt condiționate de lege.

48. Cu referire la competența comisiilor de evaluare de a primi și de a acumula informații relevante de la orice persoană despre subiectul evaluat,

³https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=76606&fbclid=IwY2xjawHjp6pleHRuA2FlbQIxMAABHejL92XO4CPiV98QJEJO01irIUo90Rfb9KV-nR3ujxM2Dj9i4zvAgorIiw_aem_qZF_Askv7jn02jgnLJdTsQ

⁴ https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=25526

⁵ https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=76117

Guvernul menționează că informația acumulată nu poate fi divulgată, subiectul evaluat are dreptul să cunoască informația colectată și să conteste în fața Curții Supreme de Justiție hotărârea CSM/CSP cu privire la nepromovarea evaluării.

49. Cu referire la caracterul public al ședinței de audiere a subiectului evaluat, Guvernul menționează că articolul 16 alin. (3) din Legea nr. 252/2023 permite subiectului evaluat să solicite desfășurarea audierii în ședință închisă. De asemenea, articolul 15 alin. (2) din Legea nr. 65/2023 prevede că în cazul refuzului judecătorului de a participa la audiere, Comisia nu organizează audierea acestuia și îl evaluează în baza informației acumulate.

50. Guvernul notează că numirea cetățenilor străini în calitate de membri ai Comisiilor de evaluare contribuie la asigurarea imparțialității și obiectivității comisiei în procedura de evaluare a judecătorilor și a procurorilor. Membrii străini pot fi considerați gardieni ai obiectivității, având în vedere că aceștia nu sunt influențați direct de interesele politice sau economice ale țării și nu sunt remunerați din surse interne. Guvernul menționează că mandatul deținut de cetățenii străini este specific și limitat, rolul lor nu substituie participarea cetățenilor la administrarea treburilor publice. Potrivit Guvernului, interdicția de a exercita funcția de judecător, de procuror, precum și alte funcții de demnitate publică timp de 5-7 ani reprezintă o măsură proporțională, limitată în timp și rezonabilă.

51. În opinia Consiliului Superior al Procuraturii (în continuare, CSP), procedura de evaluare stabilită pe baza legilor contestate reprezintă, în esență, o procedură administrativă guvernată de regulile Codului administrativ. Referindu-se la independența comisiilor de evaluare, CSP își exprimă îngrijorarea în privința modalității de numire a membrilor acestor comisii, afirmând că legislatorul nu a implementat recomandările Comisiei de la Veneția privind adoptarea unui mecanism de deblocare a alegerii candidatului din partea opoziției parlamentare în cadrul comisiilor de evaluare. Astfel, aceste comisii pot activa și în lipsa candidatului desemnat de opoziție.

52. CSP consideră că procedura de numire a membrilor comisiilor este clar definită de lege. Mai mult, paritatea dintre numărul membrilor naționali și cel al membrilor internaționali în comisiile de evaluare reduce riscul influențării politice a acestora. De asemenea, majoritatea de vot necesară pentru adoptarea raportului de evaluare și imposibilitatea membrilor comisiilor de evaluare de a se abține de la vot reprezintă garanții suplimentare.

53. Referitor la perioada de evaluare, CSP notează că obligația procurorilor și a judecătorilor de a-și declara veniturile și proprietățile există de 21 de ani. Astfel, perioada ultimilor 10 ani sau 12 ani stabilită de prevederile contestate nu este disproporționată. Totuși, impunerea acestei obligații persoanelor care la acea dată nu erau procurori sau judecători este

nejustificată. Totodată, CSP subliniază că pot apărea unele contradicții în privința termenelor, pentru că termenul de prescripție pentru falsul în declarații este de 2 ani, pentru determinarea obligațiilor fiscale este de 4 ani, iar pentru stingerea obligațiilor fiscale este de 6 ani. De asemenea, CSP susține că subiectul evaluării nu poate influența modul de declarare a averii de către persoanele apropiate și nu trebuie să poarte vreo răspundere pentru comportamentul acestora. Mai mult, cercul persoanelor apropiate trebuie restrâns, astfel încât un membru de familie îndepărtat sau un fost asociat de afaceri să nu împiedice aspirațiile candidatului sau să fie deranjat în mod inutil.

54. În opinia CSP, standardul de probă al „dubiilor serioase” poate provoca dificultăți, iar pentru a respecta garanțiile articolului 6 din Convenție este necesar să se asigure în cadrul procedurilor de evaluare standardul de probă „dincolo de orice îndoială rezonabilă”. Totodată, în opinia Consiliului, concluzia referitoare la comportamentul arbitrar sau actele arbitrare poate aparține doar unei instanțe de judecată, nu și unui organism creat *ad-hoc*.

55. În fine, CSP consideră că modul în care este formulat articolul 18 alin. (2) din Legea nr. 252/2023 ar putea limita competențele CSM și CSP, acestea fiind obligate să accepte raportul de evaluare sau să-l respingă, dacă constată circumstanțe de fapt sau erori procedurale care puteau conduce la promovarea sau la nepromovarea subiectului evaluării. În lipsa unor circumstanțe de fapt sau erori procedurale, CSM sau CSP nu pot decât să accepte raportul de evaluare. Astfel, CSP notează că formularea hotărârii pe baza raportului de evaluare al comisiei reprezintă o chestiune sensibilă, având în vedere că CSP ar putea să dispună de posibilitatea de a solicita/ administra acte în această procedură.

56. În opinia Centrului de Resurse Juridice din Moldova (în continuare, CRJM), procesul de evaluare extraordinară a judecătorilor în exercițiu constituie o măsură necesară împotriva corupției din cadrul sistemului judiciar și pentru restabilirea încrederii publicului în justiție. Astfel, includerea cetățenilor străini în componența comisiilor de evaluare constituie o măsură care asigură independența, transparența și imparțialitatea procesului de evaluare, fără să afecteze suveranitatea națională. De asemenea, cota membrilor internaționali în componența comisiei de evaluare elimină suspiciunile de control politic al procesului de evaluare.

57. Referitor la pretinsul caracter disproporționat al sancțiunilor, CRJM afirmă, prin trimitere la opiniile relevante ale Comisiei de la Veneția, că nerespectarea criteriilor de integritate conduce la aplicarea unei sancțiuni disciplinare. Totuși, având în vedere corupția existentă în sistemul judiciar, transferul judecătorilor și al procurorilor care nu au trecut evaluarea poate transmite un mesaj greșit societății cu privire la scopul evaluării. În opinia Centrului, transferul nu reprezintă o măsură corespunzătoare în contextul evaluării extraordinare. Pe de altă parte, stabilirea unor sancțiuni severe pe

baza hotărârii motivate a organelor de autoadministrare a judecătorilor și a procurorilor corespunde rigorilor constituționale și se aliniază opiniei Comisiei de la Veneția. Mai mult, aplicarea interdicției de a ocupa funcții publice pe o perioadă de la 5 la 7 ani permite un grad de diferențiere a consecințelor nepromovării, astfel fiind posibilă aplicarea unei sancțiuni individualizate.

58. Referitor la standardul de probă al „dubiilor serioase”, CRJM menționează că acesta a fost criticat de către Comisia de la Veneția în contextul aplicării unor sancțiuni severe în cazul nepromovării evaluării. Totuși, acest standard de probă ar putea reduce eventualele conflicte dintre constatările comisiilor de evaluare și ale altor organe administrative sau judiciare. CRJM susține că problema principală pe care a identificat-o Comisia de la Veneția vizează aplicarea standardului „dubii serioase” de către CSM și CSP. Pentru că aceste autorități decid în privința evaluării și pot stabili sancțiuni, Comisia de la Veneția a recomandat utilizarea unui standard de probă mai riguros, cum ar fi balanța probabilităților sau standardul probei dincolo de orice dubiu rezonabil. Astfel, legislatorul național a prevăzut în textele de lege că comisia de evaluare „trebuie să stabilească”, precum și să „determine faptele” cu privire la existența dubiilor rezonabile că subiectul nu corespunde cerințelor de integritate etică și financiară. Mai mult, CSM și CSP trebuie să țină cont de dovezile care confirmă săvârșirea faptelor imputate de către subiectul evaluării. Prin urmare, standardul de probă actual este mai riguros decât cel al dubiilor serioase și a fost considerat adecvat de către Comisia de la Veneția.

59. Expunându-și opinia referitor la perioadele de evaluare, CRJM susține că, potrivit jurisprudenței Curții Europene, bunurile personale și familiale se acumulează în mod normal pe parcursul vieții profesionale, iar stabilirea unor limite temporare stricte pentru evaluarea bunurilor ar restrânge capacitatea autorităților de a evalua legalitatea tuturor activelor dobândite de persoana evaluată pe parcursul vieții profesionale. Astfel, evaluarea bunurilor are particularități diferite de procedurile disciplinare și impune o flexibilitate mai mare la aplicarea prescripțiilor legale, astfel încât să asigure realizarea scopului procesului de evaluare extraordinară.

60. Referitor la evaluarea persoanelor apropiate subiecților evaluării, CRJM notează că jurisprudența Curții Constituționale a considerat asemenea critici ca reprezentând o *actio popularis*, pentru că aceste persoane au dreptul de a se apăra singure de eventualele acțiuni care le afectează viața privată.

61. În opinia sa, cu referire la lipsa statutului de autoritate publică a comisiilor de evaluate, stabilită de articolul 4 alin. (3) din Legea nr. 252 din 17 august 2023, Institutul pentru Politici și Reforme Europene a notat că raportul comisiilor de evaluare are un caracter consultativ pentru Consiliul Superior al Magistraturii și pentru Consiliul Superior al Procurorilor. Principala garanție împotriva utilizării abuzive a mecanismului de verificare

este faptul că decizia de revocare a judecătorilor și a procurorilor este adoptată de Consilii. Comisiile de evaluare acționează în calitate de organe care constată faptele și dețin competențe extinse de investigare a corespunderii subiecților evaluați cu criteriile de evaluare. Rapoartele Comisiilor, însoțite de dosarele subiectului evaluat, se comunică Consiliilor. Pe baza actelor prezentate, Consiliile decid asupra promovării sau nepromovării evaluării. Deciziile Consiliilor sunt acte administrative care pot fi contestate în fața Curții Supreme de Justiție.

62. Referitor la competența Comisiilor de evaluare de a examina averea, cheltuielile și veniturile persoanelor apropiate subiectului evaluat, stabilită de articolul 11 alin. (5) din Legea nr. 252 din 17 august 2023, Institutul menționează că informațiile solicitate trebuie să fie rezonabile și nu trebuie să expună viața privată a persoanelor apropiate mai mult decât este necesar pentru prevenirea corupției. Dacă aceste condiții vor fi respectate, norma contestată va corespunde exigențelor proporționalității.

63. Cu privire la finanțarea comisiilor de evaluare și obligația comisiilor de a prezenta Parlamentului raportul anual, stabilite de articolele 4 alin. (7) și 5 alin. (3) din Legea nr. 252 din 17 august 2023, Institutul menționează că aceste prevederi nu au fost considerate discutabile de către Comisia de la Veneția în opiniile sale. De asemenea, Institutul notează că autorul nu a argumentat în mod corespunzător acest capăt al sesizării.

64. Referitor la faptul că trei membri ai comisiei sunt numiți în funcție la propunerea partenerilor de dezvoltare, Institutul face trimitere la opiniile Comisiei de la Veneția, care a menționat că participarea componentei internaționale într-o procedură de evaluare excepțională a integrității judecătorilor stabilește un echilibru între independența judecătorilor și necesitatea asigurării integrității acestora. Institutul subliniază că principala garanție împotriva utilizării abuzive a mecanismului de evaluare este faptul că decizia de nepromovare este adoptată de către Consilii. Referitor la perioadele de evaluare, Institutul face trimitere la cauza *Xhoxhaj v. Albania*, 9 februarie 2021, § 349, în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a notat că bunurile personale sau familiale se acumulează în mod normal pe parcursul vieții profesionale și că stabilirea unor limite temporale stricte pentru evaluarea bunurilor ar restrânge și ar afecta în mare măsură capacitatea autorităților de a evalua legalitatea totalului activelor dobândite de către persoana care este verificată pe parcursul carierei sale profesionale. În acest sens, o evaluare a bunurilor manifestă particularități, spre deosebire de anchetele disciplinare obișnuite, care ar necesita acordarea unui grad mai mare de flexibilitate statului pentru aplicarea prescripțiilor legale, în concordanță cu obiectivul de restabilire și de consolidare a încrederii publicului în sistemul de justiție și asigurarea unui nivel ridicat de integritate așteptat de la membrii sistemului judiciar.

65. Referitor la claritatea textului „dubii serioase”, Institutul menționează că în DCC nr. 92 din 25 iulie 2023 Curtea Constituțională a notat că acesta nu prezintă vreo problemă de constituționalitate. Cu privire la competența Curții Supreme de Justiție, Institutul notează că în cazul anulării hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii emise după reluarea procedurii de evaluare, instanța supremă are competența să constate promovarea sau nepromovarea evaluării.

66. Comentând proporționalitatea măsurilor aplicate subiecților care nu trec evaluarea, Institutul afirmă că interdicția de a exercita funcția de judecător, de procuror, precum și alte funcții de demnitate publică nu se aplică automat, ci pentru o perioadă de la cinci la șapte ani. De asemenea, lipsirea de dreptul la indemnizația unică de concediere reprezintă o consecință a neîndeplinirii de către subiect a condiției plecării onorabile din funcție, stabilită de lege pentru primirea indemnizației. De asemenea, autorii nu pot pretinde încălcarea dreptului de proprietate în cazul lipirii de dreptul la pensie specială, de vreme ce acordarea prestațiilor sociale sunt condiționate de un anumit comportament.

67. Referindu-se la audierea subiecților evaluați în ședință publică și la publicarea hotărârilor Consiliilor, Institutul menționează că prevederile contestate conțin suficiente garanții pentru protejarea reputației profesionale a subiecților evaluați. Referitor la competența Consiliilor de a respinge o singură dată raportul de evaluare și de a dispune reluarea evaluării, Institutul notează că hotărârea Consiliilor poate fi contestată în fața Curții Supreme de Justiție, care deține competență deplină asupra cazului. Referitor la competența Comisiei de evaluare de a constata că subiectul evaluat a avut un comportament arbitrar sau a emis acte arbitrare, Institutul a notat că, potrivit opiniei Comisiei de la Veneția din octombrie 2023, această prevedere este „acceptabilă, deoarece rămâne în limitele unor situații definite în mod restrâns”. În partea privind competența Consiliilor de a examina rezultatele evaluării pe baza dosarului de evaluare primit de la Comisia de evaluare, Institutul menționează că această prevedere nu trebuie interpretată ca o obligație a Consiliilor de a examina integritatea subiectului evaluat doar din perspectiva dosarului de evaluare. Mai mult, Curtea Supremă de Justiție este competentă să examineze materialele cauzei atât în fapt, cât și în drept.

III. Aprecierea Curții

A. Admisibilitatea

68. Prin Decizia sa din 19 septembrie 2024, Curtea a confirmat respectarea, în prezenta cauză, a condițiilor de admisibilitate a unei sesizări stabilite în jurisprudența sa constantă.

69. Curtea a reținut că, în conformitate cu articolele 25 literele d) și g) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) literele d) și g) din Codul jurisdicției constituționale, părțile în procesele judiciare și deputații sunt abilitați cu prerogativa sesizării Curții Constituționale.

70. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în prezenta cauză a unor prevederi din Legea nr. 65 din 30 martie 2023 și din Legea nr. 252 din 17 august 2023, ține de competența Curții Constituționale.

71. Prevederile contestate anterior nu au făcut obiect al controlului de constituționalitate.

72. Autorii sesizărilor au notat că dispozițiile contestate contravin articolelor 1 alin. (3) (*preeminența dreptului*), 2 (*suveranitatea și puterea de stat*), 4 (*drepturile și libertățile omului*), 5 (*democrația și pluralismul politic*), 6 (*separația și colaborarea puterilor*), 7 (*Constituția, Lege Supremă*), 8 (*respectarea dreptului internațional și a tratatelor internaționale*), 16 (*egalitatea*), 20 (*accesul liber la justiție*), 21 (*prezumția nevinovăției*), 22 (*neretroactivitatea legii*), 23 (*dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle*), 28 (*viața intimă, familială și privată*), 39 (*dreptul la administrare*), 43 (*dreptul la muncă și la protecția muncii*), 47 (*dreptul la asistență și protecție socială*), 48 (*familia*), 53 (*dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică*), 54 (*restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți*), 114 (*înfăptuirea justiției*), 115 (*instanțele judecătorești*), 116 (*statutul judecătorilor*), 120 (*caracterul obligatoriu al sentințelor și al altor hotărâri judecătorești definitive*) 124 (*Procuratura*), 125¹ (*Consiliul Superior al Procurorilor*) din Constituție.

73. Referitor la incidența articolelor 2, 4, 7 și 8 din Constituție, Curtea a reținut că aceste norme comportă un caracter general și nu pot reprezenta repere individuale și separate. Pentru a fi aplicabile, autorul sesizării trebuie să demonstreze existența unor ingerințe în drepturile fundamentale (a se vedea HCC nr. 16 din 3 octombrie 2023, § 28; DCC nr. 156 din 14 noiembrie 2023, § 22; DCC nr. 153 din 14 noiembrie 2023, § 19).

74. Referitor la incidența articolului 21 din Constituție, care garantează principiul prezumției nevinovăției, Curtea a reținut că aplicabilitatea acestui principiu este condiționată de existența unei acuzații în materie penală (DCC nr. 81 din 18 iulie 2023, §§ 22-25). Potrivit jurisprudenței sale, Curtea Europeană a stabilit că existența unei „acuzații în materie penală” trebuie evaluată pe baza a trei criterii, denumite „criteriile Engel” (*Engel și alții v. Olanda*, 8 iunie 1976, § 82). Primul constă în caracterizarea juridică a încălcării în dreptul intern, al doilea în natura încălcării și al treilea în gradul de severitate al sancțiunii care îi poate fi aplicată persoanei. Al doilea și al treilea criteriu sunt alternative și nu neapărat cumulative. Acest fapt nu exclude cumularea lor, dacă analiza separată a fiecărui criteriu nu conduce la o concluzie clară privind existența unei acuzații în materie penală (a se vedea

Jussila v. Finlanda [MC], 23 noiembrie 2006, § 30-31; DCC nr. 8 din 26 ianuarie 2021, § 32).

75. În cauza *Xhoxhaj v. Albania*, 9 februarie 2021, §§ 240-246, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că procedurile de verificare extraordinară a integrității judecătorilor și a procurorilor nu au putut fi asimilate unei acuzații în materie penală din perspectiva articolului 6 § 1 din Convenția Europeană.

76. În această cauză, pentru a constata incidența articolului 21 din Constituție, Curtea a examinat normele contestate din perspectiva celor trei criterii *Engel*.

77. Referitor la caracterizarea juridică a procedurii, Curtea a observat că procedura în discuție este reglementată de legi non-penale, *i.e.* de Legea nr. 65 din 30 martie 2023 și de Legea nr. 252 din 17 august 2023. Având în vedere că în cazul nepromovării evaluării subiectul evaluat este eliberat din funcție, Curtea a considerat că această procedură are un caracter non-penal. Procedura de verificare este inițiată de către un organ specializat – Comisia de evaluare –, care întocmește un raport consultativ pentru Consiliul Superior al Magistraturii sau pentru Consiliul Superior al Procurorilor. Promovarea sau nepromovarea evaluării se decide de către Consiliile respective care sunt autorități de rang constituțional și dispun de competențe de aplicare a diferitelor măsuri, inclusiv a celor de natură disciplinară. Deciziile acestor Consilii pot fi contestate la Curtea Supremă de Justiție. Curtea a constatat că autoritățile de urmărire penală și instanțele de drept comun specializate în judecarea cauzelor penale nu sunt implicate în evaluare (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Xhoxhaj v. Albania*, 9 februarie 2021, § 243).

78. Analizând natura aspectelor de integritate supuse evaluării, Curtea a observat că subiecții care cad sub incidența legilor contestate vizează o categorie îngustă de demnitari, *i.e.* judecătorii și procurorii, nu publicul larg. Prevederile contestate au fost concepute pentru a proteja conduita, onoarea și reputația judecătorilor și a procurorilor și pentru a menține încrederea publicului în sistemul judiciar. Acestea au un caracter disciplinar și nu au fost învestite cu elemente de natură penală (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Xhoxhaj v. Albania*, 9 februarie 2021, § 244).

79. Referitor la gradul de severitate al măsurilor prevăzute în cazul nepromovării evaluării, Curtea a reținut că eliberarea din funcție reprezintă o sancțiune caracteristică unei abateri disciplinare și, în acest caz, nu poate fi calificată ca o pedeapsă. Această măsură nu este însoțită de aplicarea unei amenzi. De asemenea, prevederile contestate nu impun o interdicție permanentă de a ocupa funcții în sistemul de justiție. Scopul interdicției de reintegrare în funcțiile de judecător sau de procuror nu pare a fi cel de impunere a unei pedepse în legătură cu demiterea din funcție, ci mai curând cel de a asigura și de a menține încrederea publicului în sistemul de justiție. Chiar dacă interdicția pare a fi, în sine, o consecință destul de gravă, multe

măsuri non-penale cu caracter preventiv pot avea un impact substanțial asemănător (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Xhoxhaj v. Albania*, 9 februarie 2021, § 245).

80. În aceste împrejurări, Curtea a considerat că, privite în mod alternativ sau cumulativ, circumstanțele menționate mai sus sunt insuficiente pentru a face aplicabil articolul 21 din Constituție în această cauză.

81. Referitor la incidența articolului 22 din Constituție, care garantează caracterul non-retroactiv al legii, Curtea a reținut că teza I din articolul 11 alin. (6) din Legile nr. 65/2023 și nr. 252/2023 prevede că la aprecierea corespunderii cu criteriile prevăzute la alin. (2) și (3) se ține cont de prevederile legale existente la momentul săvârșirii faptelor respective. Prin urmare, nu se poate pune problema retroactivității legii, *a fortiori* problema retroactivității legii penale. Totodată, Curtea a reiterat că articolul 22 din Constituție garantează neretroactivitatea legii penale, în sensul larg al noțiunii de „penal”, adică principiul legalității incriminării și a pedepsei penale (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) (a se vedea DCC nr. 37 din 30 martie 2021, § 42; DCC nr. 73 din 27 mai 2021, § 18; DCC nr. 10 din 31 ianuarie 2023, § 16). Nimic din textul articolului 22 din Constituție nu sugerează aplicabilitatea sa în privința legilor cu caracter civil (a se vedea DCC nr. 163 din 30 noiembrie 2023, § 26). În prezenta cauză, Curtea a reținut că prevederile contestate nu au un caracter penal și, prin urmare, articolul 22 din Constituție nu este incident.

1) Nepromovarea evaluării de către subiecții care și-au dat demisia după expirarea termenului de 20 de zile de la notificarea privind inițierea evaluării (articolele 3 alin. (2) lit. b) și alin. (3) din Legea nr. 65 din 30 martie 2023 și 3 alin. (2) lit. c) și alin. (4) din Legea nr. 252 din 17 august 2023)

82. Curtea a observat că normele contestate prevăd posibilitatea subiecților care cad sub incidența legilor menționate să-și dea demisia din funcția deținută [judecător, procuror] în termen de 20 de zile de la notificarea lor despre inițierea evaluării. Legea mai prevede și condițiile de retragere a cererii de demisie, precum și consecințele demisiei după expirarea termenului oferit. În sesizare, autorul nu contestă condițiile depunerii sau retragerii cererii de demisie, ci pretinde că această alternativă stabilită de legislator pentru subiecții care nu acceptă să fie evaluați urmărește, de fapt, să elimine din sistem judecătoriai incoezi puterii politice. Având în vedere că nepromovarea evaluării are repercusiuni serioase asupra carierei subiecților evaluați, Curtea consideră necesar să examineze acest capăt al sesizării la etapa fondului.

2) Regimul juridic special al Comisiilor de evaluare (articolul 4 alin. (4) teza I din Legea nr. 252 din 17 august 2023)

83. Norma contestată prevede că comisiile de evaluare nu sunt autorități publice în sensul prevederilor Codului administrativ. Potrivit autorului, norma contestată împiedică subiecții evaluați să beneficieze de garanțiile aplicabile procedurii administrative în fața comisiilor de evaluare, precum cele referitoare la obținerea probelor, la notificarea părții și la obligația de imparțialitate a membrilor comisiilor. Autorul a invocat articolele 20, 53 alin. (1), 54, 124 alin. (1) și 125¹ (1) din Constituție, însă prezintă argumente doar din perspectiva articolului 20 din Constituție. Curtea a considerat necesar să examineze acest capăt al sesizării la etapa fondului, pentru a vedea dacă Legea nr. 252 din 17 august 2023 conține suficiente garanții procedurale, apte să asigure caracterul echitabil al procedurii din fața comisiilor de evaluare.

3) Posibilitatea finanțării comisiilor de evaluare din alte surse neinterzise de lege (articolul 4 alin. (7) din Legea nr. 252 din 17 august 2023)

84. Norma contestată prevede că finanțarea activității comisiilor de evaluare și a secretariatelor acestora se efectuează din contul și în limitele mijloacelor financiare aprobate în legea bugetară anuală și din alte surse neinterzise de lege. Autorul sesizării nr. 282a/2023 consideră că această prevedere reprezintă o imixtiune în activitatea Procuraturii și încalcă articolele 6, 124 și 125¹ din Constituție.

85. Curtea a reținut că deși norma contestată permite finanțarea comisiilor de evaluare și a secretariatelor din alte surse neinterzise de lege, această prevedere nu impune comisiilor de evaluare vreo obligație corelativă. Dimpotrivă, articolul 5 din Legea nr. 252 din 17 august 2023 instituie garanții de independență pentru comisiile de evaluare. Alineatul (1) din acest articol garantează independența funcțională și decizională a comisiilor de evaluare, inclusiv față de fracțiunile parlamentare și față de partenerii de dezvoltare, care au participat la desemnarea membrilor acestora. De asemenea, alineatul (5) din acest articol menționează expres că partenerii de dezvoltare nu pot da indicații comisiilor de evaluare sau secretariatelor acestora cu privire la aspectele care țin de realizarea mandatelor comisiilor de evaluare. Totodată, articolul 7 din Legea contestată stabilește de o manieră precisă cazurile și procedura privind încetarea calității de membru al comisiei. Raportul Comisiei are un caracter consultativ pentru Consiliul Superior al Magistraturii sau pentru Consiliul Superior al Procurorilor, care, în cele din urmă, decid în privința promovării sau a nepromovării evaluării de către subiecții vizați. În opinia Comisiei de la Veneția, acest rol al comisiilor de

evaluare reprezintă principala garanție împotriva utilizării abuzive a mecanismului de verificare (CDL-AD(2023)005, § 26).

86. Curtea a constatat că există suficiente garanții pentru a asigura independența comisiilor de evaluare și a secretariilor acestora. Prin urmare, activitatea comisiilor de evaluare nu afectează principiul separației puterilor în stat, independența Procuraturii și a Consiliului Superior al Procurorilor. Așadar, Curtea nu a constatat incidența articolelor 6, 124 și 125¹ din Constituție.

4) Obligația comisiilor de evaluare de a prezenta Parlamentului anual raportul de activitate (articolul 5 alin. (3) din Legea nr. 252 din 17 august 2023)

87. Norma contestată prevede că comisiile de evaluare îi prezintă Parlamentului anual, până la data de 31 martie, un raport despre activitatea lor în anul precedent, care se publică pe pagina web oficială a comisiilor de evaluare. Autorul sesizării nr. 282a/2023 consideră că această prevedere reprezintă o imixtiune în activitatea Procuraturii și încalcă articolele 6, 124 și 125¹ din Constituție.

88. În Decizia nr. 71 din 27 iulie 2017, Curtea Constituțională a analizat o prevedere similară care obliga Procurorul General să-i prezinte anual Parlamentului un raport despre activitatea Procuraturii în anul precedent. Legea prevedea că raportul poate fi audiat în plenul Parlamentului și că acesta trebuie publicat pe pagina oficială a Procuraturii Generale. Analizând această prevedere, Curtea a constatat că legea împiedica deputații să formuleze întrebări care conduc la amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală, fiind exclusă responsabilitatea Procuraturii în fața Parlamentului în cauze individuale. Din aceste motive, Curtea a notat că prevederea analizată nu afectează independența Procuraturii (a se vedea §§ 29 și 31).

89. În această cauză, Curtea a reținut că această măsură urmărește să asigure transparența procedurii de evaluare a judecătorilor și procurorilor. Acest obiectiv este justificat de caracterul excepțional al procedurii și corespunde interesului public de a cunoaște informații despre rezultatele evaluării judecătorilor și procurorilor. Curtea a constatat că prin textul „raport despre activitate” legislatorul a avut în vedere informații despre procesul evaluării. De altfel, nicio prevedere din lege nu obligă Comisia să-i prezinte Parlamentului informații despre cazuri individuale din activitatea Procuraturii. Prin urmare, Curtea a constatat că dispozițiile contestate nu fac incidente articolele 6, 124 și 125¹ din Constituție.

5) Posibilitatea cetățenilor străini de a fi membri ai comisiilor de evaluare (articolul 6 alin. (1) lit. b) și alineatul (6) din Legea nr. 252 din 17 august 2023 și din Legea nr. 65 din 30 martie 2023)

90. Normele contestate prevăd că fiecare comisie de evaluare este formată din șase membri, numiți cu votul a 3/5 din deputații aleși, după cum urmează: a) trei membri, cetățeni ai Republicii Moldova la propunerea fracțiunilor parlamentare, cu respectarea reprezentării proporționale a majorității și a opoziției; b) trei membri la propunerea partenerilor de dezvoltare. De asemenea, aceleași prevederi stabilesc că prin parteneri de dezvoltare se înțeleg donatorii internaționali (organizațiile internaționale, misiunile diplomatice și reprezentanțele acestora din Republica Moldova) activi în domeniul reformei justiției și combaterii corupției în ultimii 2 ani. Lista partenerilor de dezvoltare se aprobă prin dispoziția Guvernului. Autorul consideră că aceste prevederi contravin articolelor 1 alin. (1), 2 alin. (1) și 39 din Constituție.

91. Curtea a reținut că articolul 39 alin. (2) din Constituție garantează dreptul cetățenilor Republicii Moldova de a accede într-o funcție publică, în condițiile legii. Autorii consideră că legislatorul a omis să respecte cerința deținerii cetățeniei Republicii Moldova atunci când a stabilit că trei din șase funcții de membru al comisiei de evaluare pot fi ocupate de cetățeni străini.

92. Pentru a stabili incidența articolului 39 alin. (2) din Constituție, Curtea a examinat dacă funcția de membru al comisiei de evaluare poate fi asimilată unei funcții publice, în sensul acestei norme constituționale. Curtea a admis că pentru unele funcții publice condiția deținerii cetățeniei are o legătură fundamentală cu îndeplinirea corespunzătoare a obligațiilor aferente acestor funcții.

93. În această cauză, Curtea a observat că comisiile au fost instituite de Parlament, ca măsură excepțională, pentru a verifica integritatea judecătorilor și procurorilor. Comisiile nu au un statut permanent. Concluziile comisiilor cu privire la integritatea subiecților nu au caracter obligatoriu pentru Consiliul Superior al Magistraturii sau pentru Consiliul Superior al Procurorilor. Din perspectiva competențelor și a statutului funcției de membru al comisiei acesta nu poate fi asimilat funcțiilor publice aparținând celor trei puteri ale statului: legislativă, executivă sau judecătorească. În fine, având în vedere că Consiliile au fost abilitate să decidă asupra promovării sau nepromovării evaluării, Curtea nu a considerat că deținerea cetățeniei are o legătură fundamentală cu îndeplinirea corespunzătoare a obligațiilor funcției de membru al comisiei de evaluare. Prin urmare, Curtea a reținut că articolul 39 alin. (2) din Constituție nu este incident.

94. Totodată, Comisia de la Veneția a menționat în opinia sa că cota membrilor internaționali asigură atât reprezentarea intereselor politice, cât și a celor non-politice în cadrul comisiilor de evaluare (a se vedea CDL-AD(2023)005, § 34). În acest sens, Comisia le-a recomandat autorităților din Republica Moldova să asigure de o manieră suficientă rolul componentei internaționale în cadrul comisiilor de evaluare. La modul concret,

recomandarea viza includerea a cel puțin doi membri din cota internațională în majoritatea necesară pentru a adopta raportul de evaluare (a se vedea CDL-AD(2023)023, § 15).

95. Pentru că nu a constatat vreo ingerință în articolul 39 din Constituție, Curtea a reținut că nici articolele 1 alin. (1), 2 alin. (1) din Constituție nu sunt incidente.

6) Competența comisiilor de evaluare de a aprecia caracterul arbitrar al comportamentului sau al actelor emise de subiectul evaluat (textele „dacă a avut un comportament arbitrar sau a emis acte arbitrare” și „o decizie similară a fost contrară” din alineatul (2) lit. a) și alineatul (6) din articolul 11 al Legii nr. 252/2023)

96. Articolul 11 alin. (2) lit. a) din Legea nr. 252/2023 prevede că se consideră că subiectul evaluării nu corespunde cerințelor de integritate etică dacă comisia de evaluare a stabilit, *inter alia*, că în ultimii cinci ani, a încălcat grav regulile de etică și conduită profesională a judecătorilor sau, după caz, a procurorilor, precum și dacă a avut un comportament arbitrar sau a emis acte arbitrare, în ultimii 10 ani, contrare normelor imperative ale legii, iar Curtea Europeană a Drepturilor Omului stabilise, anterior adoptării actului, că o decizie similară a fost contrară Convenției Europene a Drepturilor Omului. Alineatul (6) din același articol prevede că actele sau constatările altor entități cu competențe în domeniile respective nu au o valoare prestabilită pentru comisia de evaluare. Constatările din hotărârile judecătorești irevocabile se iau în considerare în mod obligatoriu de către comisia de evaluare, cu excepția hotărârilor pe care comisia de evaluare le consideră arbitrar sau vădit nerezonabile. Comisia de evaluare se poate pronunța doar asupra încălcărilor regulilor de etică și conduită profesională, fără a se pronunța asupra legalității hotărârilor respective. Autorul invocă articolele 20, 23, 54 și 120 din Constituție, însă prezintă argumente doar din perspectiva neclarității textului de lege și a principiului *res judicata*. Având în vedere că dispozițiile contestate interferează cu principiul certitudinii juridice, Curtea a considerat necesar să le examineze în fond din perspectiva articolelor 20, 23 și 120 din Constituție.

7) Standardul de probă al „dubiilor serioase” aplicat de comisiile de evaluare (sintagma „dubii serioase” din articolul 11 alin. (3) din Legea nr. 252/2023 și din Legea nr. 65/2023)

97. Potrivit normei contestate, subiectul evaluării nu va corespunde criteriului de integritate financiară dacă comisia de evaluare are dubii serioase determinate de faptul că a) diferența dintre avere, cheltuieli și venituri, pentru ultimii 12 ani, depășește 20 de salarii medii pe economie, în cuantumul

stabilit de către Guvern pentru anul 2023 sau, după caz, pentru anul în care a început evaluarea și b) în ultimii 10 ani, a admis iregularități fiscale în urma cărora suma impozitului neplătit a depășit, în total, 5 salarii medii pe economie, în cuantumul stabilit de către Guvern pentru anul 2023 sau, după caz, pentru anul în care a început evaluarea. Autorii sesizării notează că legislatorul nu a stabilit niciun criteriu care ar defini standardul „dubii serioase”. Autorul invocă articolele 1 alin. (3), 8, 20, 21, 22, 23, 28, 54 și 116 alin. (1) din Constituție, însă prezintă argumente doar din perspectiva articolului 20 din Constituție.

98. Curtea a reținut că, potrivit Dicționarului Explicativ al Limbii Române, cuvântul „dubiu” presupune o lipsă de încredere, iar sinonimele cuvântului „serios” sunt „grav”, „convingător” sau „lipsit de superficialitate”. Curtea a considerat că acești termeni ar putea ghida comisiile de evaluare să-și formeze o opinie cu privire la probele necesare descalificării unui subiect.

99. Totuși, pentru o înțelegere mai precisă a standardului de probă stabilit pentru comisiile de evaluare, Curtea l-a comparat cu standardul de probă stabilit pentru Consiliul Superior al Magistraturii și pentru Consiliul Superior al Procurorilor. Legea prevede că Consiliile pot decide nepromovarea evaluării doar dacă raportul examinat conține „dovezile care confirmă” că subiectul evaluat nu corespunde unuia sau mai multor criterii de integritate. Textul „confirmă” sugerează o certitudine cu privire la neîntrunirea de către subiect a criteriilor legale. Astfel, comparând expresia „dubii serioase” cu textul „dovezile care confirmă”, Curtea a considerat că primul implică mai curând o probabilitate ridicată, fără a se ridica la nivelul certitudinii.

100. Competența comisiilor de evaluare de a se pronunța doar asupra unei probabilități ridicate cu privire la necoresponderea subiectului cu criteriile de integritate corespunde rolului acestei instituții în structura procedurii de evaluare. Comisiile investighează faptele din trecut ale judecătorilor și ale procurorilor evaluați și întocmesc un raport prin care propun Consiliilor să confirme sau să nu confirme promovarea subiectului, fără a le impune vreo soluție. Pe de altă parte, Consiliilor le-a fost rezervată competența să stabilească cu certitudine că subiectul nu îndeplinește criteriile de integritate, de vreme ce acestor autorități le-a fost atribuită prerogativa constituțională de a garanta independența autorității judecătorești și, după caz, de a garanta independența și imparțialitatea procurorilor, precum și competența de a constata comiterea faptelor sancționate disciplinar de către judecători și procurori. Această delimitare de roluri, stabilită inclusiv la nivelul standardului de probă aplicabil, urmărește să asigure independența judecătorilor și a procurorilor.

101. Curtea a constatat că s-a pronunțat în jurisprudența sa cu privire la standardul „dubiilor serioase” în contextul evaluării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor. Astfel, în Decizia nr. 42 din 6 aprilie 2023, §§ 133-135, Curtea a reținut că

definirea standardelor de probă implică, în mod inevitabil, utilizarea unor texte flexibile. Acest standard îi impune Comisiei de evaluare, atunci când trebuie să decidă cu privire la integritatea unui candidat, să constate dacă există sau nu dubii serioase cu privire la respectarea criteriilor de integritate etică și financiară de către candidat, stabilite de lege. Standardul în discuție urmărește să ghideze Comisia de evaluare la aprecierea rezultatelor evaluării. De asemenea, Curtea a avut în vedere că legea obligă Comisia de evaluare să emită o decizie motivată, care trebuie să cuprindă faptele relevante, motivele și concluzia comisiei cu privire la promovarea sau nepromovarea evaluării. Mai mult, legea îi permitea candidatului să pună în discuție existența unor dubii serioase cu privire la respectarea de către acesta a criteriilor de integritate etică și financiară în fața completului special al Curții Supreme de Justiție. Curtea a reținut că, în prezenta cauză, prevederile legilor în discuție îi permit subiectului evaluat să-și prezinte punctul de vedere în fața Consiliului. Astfel, potrivit acestora, subiectul evaluat poate prezenta informații suplimentare pe care le consideră relevante dacă probează că a fost în imposibilitatea de a le prezenta anterior. Totodată, subiectul evaluării, în persoană, este în drept să își prezinte poziția (articolele 17 alin. (1) din Legea nr. 65/2023 și 18 alin. (1) din Legea nr. 252/2023).

102. Totodată, Curtea a constatat că într-o opinie *amicus curiae* referitoare la proiectul de lege privind verificarea extraordinară a judecătorilor și procurorilor Comisia de la Veneția și Directoratul General pentru Drepturile Omului și Preeminența Dreptului au afirmat că, având în vedere rolul decizional pe care îl au CSM și CSP în procedura de evaluare, criteriul „dubiilor serioase” reprezintă un standard de probă potrivit pentru Comisiile de evaluare (CDL-AD(2023)005, 14 martie 2023, § 66).

103. Prin urmare, Curtea nu a constatat incidența articolului 20 din Constituție.

8) Standardul de probă aplicat de Consiliul Superior al Magistraturii și de Consiliul Superior al Procurorilor (articolele 17 alin. (2) din Legea nr. 65/2023 și 18 alin. (2) din Legea nr. 252/2023)

104. Articolul 17 alin. (2) din Legea nr. 65/2023 prevede că printr-o hotărâre motivată, adoptată în cel mult 30 de zile de la recepționarea documentelor menționate la articolul 16 alin. (6), Consiliul Superior al Magistraturii: a) acceptă raportul cu privire la evaluare și constată promovarea sau nepromovarea evaluării; b) respinge raportul cu privire la evaluare și dispune, o singură dată, reluarea procedurii de evaluare a judecătorului, dacă constată circumstanțe de fapt sau erori procedurale care puteau duce la promovarea sau, după caz, nepromovarea evaluării; c) după recepționarea raportului cu privire la evaluare, întocmit ca urmare a reluării

procedurii de evaluare, prevăzută la lit. b), acceptă raportul conform lit. a) sau îl respinge și constată promovarea sau nepromovarea evaluării.

105. De asemenea, articolul 18 alin. (2) din Legea nr. 252/2023 prevede că în procesul examinării rezultatelor evaluării, Consiliul Superior al Magistraturii sau, după caz, Consiliul Superior al Procurorilor ține cont de dovezile care confirmă săvârșirea de către subiectul evaluării a faptelor prevăzute la articolul 11 alineatele (2) și (3).

106. Autorul menționează că articolul 17 alin. (2) din Legea nr. 65/2023 nu stabilește niciun standard de probă aplicabil de către Consiliul Superior al Magistraturii, iar articolul 18 alin. (2) din Legea nr. 252/2023 este neclar în privința standardului de probă utilizat de Consilii la examinarea rezultatelor evaluării.

107. Autorul invocă articolele 1 alin. (3), 8, 20, 23, 28, 54 și 116 alin. (1) din Constituție, însă prezintă argumente doar din perspectiva articolului 20 din Constituție.

108. Curtea a observat că articolul 17 alin. (2) din Legea nr. 65/2023 nu stabilește niciun standard de probă aplicabil de Consiliul Superior al Magistraturii la examinarea rezultatelor evaluării subiecților. Având în vedere că nepromovarea evaluării conduce la eliberarea din funcție a judecătorilor și că standardul de probă pentru aplicarea acestei măsuri joacă un rol la examinarea proporționalității, Curtea a constatat incidența articolelor 20, 23, 28, 54 și 116 alin. (1) din Constituție.

109. Cu privire la articolul 18 alin. (2) din Legea nr. 252/2023, Curtea reține că prin utilizarea textului „dovezi care confirmă” din norma contestată legislatorul a stabilit un standard de probă mai ridicat aplicabil de Consiliul Superior al Magistraturii și de Consiliul Superior al Procurorilor, comparativ cu standardul „dubiilor serioase” aplicabil de Comisiile de evaluare. Cuvântul „confirmă” denotă o certitudine cu privire la neîndeplinirea condițiilor de integritate etică și financiară de către subiectul evaluat.

110. Totodată, în prima lor opinie *amicus curiae* referitoare la proiectul de lege privind verificarea extraordinară a judecătorilor și a procurorilor, Comisia de la Veneția și Directoratul General pentru Drepturile Omului și Preeminența Dreptului au menționat că CSM și CSP nu reprezintă tribunale penale și, astfel, nu este necesar ca acestea să aplice cel mai înalt standard de probă, *i.e.* standardul „dincolo de orice îndoială rezonabilă”. Având în vedere caracterul mai curând disciplinar al procedurilor în discuție, Comisia și Directoratul au considerat potrivit ca cele două Consilii să utilizeze un standard care le-ar permite să-și bazeze concluzia pe o certitudine coerentă, *i.e.* „probă suficientă”, „probă care nu poate fi infirmată”, „balanța probabilităților” (CDL-AD(2023)005, 14 martie 2023, § 67).

111. Așadar, Curtea nu a constatat incidența articolului 20 din Constituție în cazul articolului 18 alin. (2) din Legea nr. 252/2023.

9) Perioadele de evaluare a subiecților (textele „5 ani” și „10 ani” din articolul 11 alin. (2) și textele „12 ani” și „10 ani” din articolul 11 alin. (3) din Legea nr. 65/2023 și din Legea nr. 252/2023)

112. Potrivit normelor contestate, subiectul nu va corespunde cerințelor de integritate etică dacă comisia de evaluare a stabilit că: a) în ultimii 5 ani, a încălcat grav regulile de etică și conduită profesională a judecătorilor sau, după caz, a procurorilor, precum și dacă a avut un comportament arbitrar sau a emis acte arbitrare, în ultimii 10 ani, contrare normelor imperative ale legii, iar Curtea Europeană a Drepturilor Omului stabilise, anterior adoptării actului, că o decizie similară a fost contrară Convenției Europene pentru Drepturile Omului; b) în ultimii 10 ani, a admis în activitatea sa incompatibilități și conflicte de interese care afectează funcția deținută. Autorii sesizării nr. 60a/2024 menționează că perioadele stabilite sunt contrare articolelor 16, 22, 23 și 54 din Constituție, deoarece pot depăși perioada în care subiectul evaluat a exercitat funcția de judecător sau de procuror.

113. Curtea a observat că legislatorul a operat cu trei perioade diferite la care trebuie raportată la situația subiecților supuși evaluării. Perioada de cinci ani și perioada de 10 ani se referă la criteriul de integritate etică și profesională (a se vedea literele a) și b) din alin. 2) al articolului 11), iar perioada de 12 ani și perioada de 10 ani la cel de integritate financiară (a se vedea literele a) și b) din alin. 3) al articolului 11 în cele două legi).

114. Totuși, articolul 11 alin. (6) din Legea nr.65/2023 și nr.252/2023 prevăd că la aprecierea întrunirii criteriilor prevăzute la alin. (2) și (3) se ține cont de prevederile legale existente la momentul săvârșirii faptelor respective. De asemenea, articolul 14 alin. (6) din Legea nr. 252/2023 îi permite subiectului evaluat să invoce imposibilitatea prezentării informației din cauza inaccesibilității acesteia. Prin urmare, nu se poate pune problema retroactivității legii din perspectiva articolului 22 din Constituție. Pentru că acest capăt de sesizare nu face incident articolul 22 din Constituție, Curtea nu a reținut nici incidența articolelor 16, 23 și 54, care reclamă existența unor ingerințe în drepturile fundamentale garantate de Constituție.

115. În cauza *Thanza v. Albania*, 4 iulie 2023, Curtea Europeană a notat că legislația națională nu reglementa niciun termen limită la care autoritățile se puteau raporta pentru a examina integritatea etică și financiară a subiecților evaluării. Deși a reiterat că termenele limită asigură certitudinea juridică, Curtea Europeană nu a considerat că reclamantul, judecător al Curții Supreme supus procesului de *vetting* în anul 2017, a fost plasat într-o situație dificilă atunci când i s-a cerut să-și justifice caracterul legal al resurselor financiare din perioada anilor 1990 și 2000. Dimpotrivă, Curtea Europeană a făcut trimitere la jurisprudența sa anterioară din cauza *Xhoxhaj v. Albania*, 9 februarie 2021, potrivit căreia trebuie luate în considerare și particularitățile

proceselor de verificare a activelor utilizate la scară largă (a se vedea *Thanza v. Albania*, §§ 103, 104 și 107).

116. Având în vedere că bunurile personale sau familiale se acumulează în mod normal pe parcursul vieții profesionale, Curtea Europeană a notat că stabilirea unor limite temporale stricte pentru evaluarea bunurilor ar restrânge și ar afecta în mare măsură capacitatea autorităților de a evalua legalitatea tuturor activelor dobândite de către persoana care este verificată pe parcursul carierei sale profesionale. O evaluare a bunurilor manifestă particularități, spre deosebire de procedurile disciplinare obișnuite, care impun acordarea unui grad mai mare de flexibilitate autorităților statului pentru aplicarea prescripțiilor legale, în conformitate cu obiectivul de restabilire și de consolidare a încrederii publicului în sistemul de justiție și asigurarea unui nivel ridicat de integritate așteptat de la membrii sistemului judiciar (a se vedea *Thanza v. Albania*, § 104; *Xhoxhaj v. Albania*, § 349).

117. De asemenea, Curtea a observat că, în opinia Comisiei de la Veneția, perioada de 12 ani nu pare să impună o sarcină excesivă, având în vedere că judecătorii și procurorii aveau obligația să-și declare veniturile încă din anul 2002 (CDL-AD(2023)023, 13 iunie 2023, § 20). Prin urmare, acest capăt al sesizării este inadmisibil.

10) Competența comisiilor de evaluare de a lua în considerare averea, cheltuielile, veniturile persoanelor apropiate subiectului evaluării (articolul 11 alin. (5) din Legea nr. 252/2023)

118. Norma contestată prevede că la aprecierea corespunderii cu criteriile prevăzute la alin. (3) din articolul 11 comisia de evaluare ia în considerare inclusiv averea, cheltuielile, veniturile persoanelor apropiate, astfel cum acestea sunt definite în Legea nr. 133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale, precum și ale persoanelor indicate la articolul 33 alineatele (4) și (5) din Legea nr. 132/2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate. Autorul sesizării nr. 282a/2023 menționează că această normă nu are în vedere prezumția de nevinovăție a subiectului evaluării, principiul individualizării răspunderii și dreptul la viața privată, contrar articolelor 23, 28, 48 și 54 din Constituție. Curtea a constatat că autorul nu a motivat incidența articolului 48 din Constituție. Totuși, din perspectiva argumentelor prezentate în sesizare, Curtea a reținut că verificarea averii, a cheltuielilor, a veniturilor persoanelor apropiate subiectului evaluării presupune o ingerință în viața privată a acestor persoane. Din acest motiv, Curtea a constatat incidența articolelor 23, 28 și 54 din Constituție.

11) Competența comisiilor de evaluare de a primi sau de a acumula de sine stătător informații relevante despre subiectul evaluat (articolul 14 alin. (1) teza a II-a din Legea nr. 252/2023)

119. Norma contestată prevede că comisiile de evaluare pot primi de la orice persoană doar informațiile relevante despre subiectul evaluat și pot acumula de sine stătător informațiile respective. Autorul sesizării nr. 282a/2023 consideră că această competență a comisiilor permite acumularea informațiilor din surse nesigure și că subiectul evaluării nu ar putea să prezinte probe în apărarea sa, contrar articolelor 23 și 28 din Constituție.

120. Curtea a observat că competența comisiilor de a acumula informații relevante de la orice persoană este însoțită de obligația legală de a le verifica, așa cum prevede articolul 4 alin. (5) lit. a) din aceeași lege. De asemenea, prin utilizarea cuvântului „relevante” legislatorul obligă comisiile să rețină spre examinare doar informațiile care au importanță din perspectiva criteriilor de evaluare. Curtea a observat că, la etapa acumulării informației despre subiectul evaluat, articolul 14 alin. (10) din Lege stabilește limitele informațiilor care pot fi utilizate pentru evaluarea subiectului. Curtea a constatat că subiectul evaluării poate prezenta orice dovezi pe care le consideră relevante pentru clarificarea dubiilor comisiei de evaluare (articolul 14 alin. (7) din Lege). Totodată, la etapa audierii subiectului, legea prevede că după analiza informației acumulate completul de evaluare îi comunică subiectului evaluării, în formă scrisă, toate dubiile pe care le are în privința acestuia și care urmează a fi discutate în cadrul audierii, oferindu-i acces la materialele din dosarul de evaluare în legătură cu dubiile respective (articolul 16 alin. (1) din Lege). În fine, legea prevede și obligația membrilor comisiilor de evaluare de a asigura confidențialitatea datelor acumulate în legătură cu evaluarea subiectului (articolul 10 alin. (1) lit. b) din Lege). Mai mult, acumularea acestor informații nu poate avea loc prin mijloace ilegale, de vreme ce comisiile de evaluare sunt și ele supuse legislației din Republica Moldova. Prin urmare, Curtea a reținut că dreptul garantat de articolul 28 din Constituție nu este afectat în mod disproporționat. În consecință, decade și analiza pe baza articolului 23 din Constituție.

12) Caracterul public al ședinței de audiere a subiectului de către comisia de evaluare și al hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii sau a Consiliului Superior al Procurorilor cu privire la evaluarea subiectului (textul „în ședință publică” din articolul 16 alin. (3) și textul „se publică” din articolul 18 alin. (4) din Legea nr. 252/2023)

121. Articolul 16 alin. (3) din Legea nr. 252/2023 prevede că audierea [subiectului evaluat de către comisia de evaluare] are loc în ședință publică. De asemenea, articolul 18 alin. (4) din aceeași Lege prevede că hotărârea motivată a consiliului respectiv se publică pe pagina web oficială a acestuia și se expediază la poșta electronică subiectului evaluării și comisiei de evaluare în ziua adoptării. Autorul sesizării nr. 282a/2023 consideră că aceste

prevederi afectează dreptul la viața privată al subiectului evaluat, contrar articolului 28 din Constituție.

122. Referitor la caracterul public al ședințelor de audiere a subiectului evaluării de către comisiile de evaluare, Curtea a observat că deși autorul a contestat textul „în ședință publică” din articolul 16 alin. (3) din Legea nr. 252/2023, în motivarea sesizării acesta s-a referit mai curând la faptul că subiecții evaluați nu pot contesta decizia Comisiei de evaluare prin care refuză solicitarea de desfășurare a audierii în ședință închisă, critică care se referă la articolul 16 alin. (3) teza a IV, care prevede că „Comisia poate refuza solicitarea de a desfășura audierea sau o parte a acesteia în ședință închisă doar dacă există motive temeinice pentru aceasta”.

123. Referitor la admisibilitatea acestei critici, Curtea a admis că prin această măsură legislatorul a urmărit să asigure transparența procedurii de evaluare a integrității judecătorilor și procurorilor. Deși transparența procedurilor reprezintă un principiu important într-o societate democratică – mai ales dacă în cadrul acestor proceduri se pune în discuție integritatea unor funcționari publici importanți, precum judecătorii și procurorii –, acest principiu interferează, în mod inevitabil, cu dreptul la viața privată al funcționarilor vizați.

124. Curtea a observat că articolul 16 alin. (3) teza I din Legea nr. 252/2023 stabilește o regulă generală, potrivit căreia audierea subiectului evaluării de către Comisia de evaluare are loc în ședință publică. Totodată, Curtea a constatat că teza a III-a din același alineat prevede că la solicitarea motivată a subiectului evaluării, dacă acest lucru este necesar pentru asigurarea ordinii publice, protecția vieții private sau moralității, audierea sau o parte a acesteia poate avea loc într-o ședință care nu este publică. Comisia poate refuza solicitarea de a desfășura audierea sau o parte a acesteia într-o ședință care nu este publică doar dacă există motive temeinice pentru aceasta. Pe de altă parte, Curtea a constatat că legea nu prevede o cale de atac împotriva deciziilor comisiilor prin care ar fi respins demersurile de audiere a subiectului în ședință care nu este publică. În acest sens, Curtea a avut în vedere recomandarea Comisiei de la Veneția care susține că refuzul Comisiei de a audia subiectul în ședință închisă ar trebui să se bazeze pe motive convingătoare și supusă controlului de către CSM/CSP (a se vedea CDL-AD(2023)005, § 93). Prin urmare, Curtea a constatat incidența articolului 28 din Constituție, sub aspectul său procedural.

125. Cu referire la textul „se publică” din articolul 18 alin. (4) din Legea nr. 252/2023, Curtea a constatat că această prevedere permite publicarea hotărârii motivate a Consiliului respectiv pe pagina *web* oficială a acestuia, în ziua adoptării, chiar dacă hotărârea în discuție poate fi contestată de către subiectul evaluat în fața Curții Supreme de Justiție. Mai mult, Curtea a avut în vedere că hotărârea Consiliului conține informații care vizează viața

privată a subiectului evaluat. Din acest motiv, Curtea a constatat incidența articolului 28 din Constituție, sub aspectul său procedural.

13) Competența Consiliului Superior al Magistraturii sau, după caz, a Consiliului Superior al Procurorilor de a examina rezultatele evaluării în baza dosarului de evaluare recepționat de la comisia de evaluare (articolul 18 alin. (1) din Legea nr. 252/2023)

126. Norma contestată prevede că Consiliul Superior al Magistraturii sau, după caz, Consiliul Superior al Procurorilor examinează rezultatele evaluării în ședință, pe baza dosarului de evaluare recepționat de la comisia de evaluare. Autorul sesizării nr. 282a/2023 consideră că această competență nu le permite Consiliilor să examineze, în mod deplin, întrunirea de către subiectul evaluării a condițiilor de integritate etică și financiară, contrar articolelor 54, 124 și 125¹ din Constituție. Curtea a constatat că autorul excepției nu a argumentat incidența articolelor 54 și 124 din Constituție

127. Cu privire la incidența articolului 125¹ din Constituție, Curtea a observat că la etapa evaluării subiectului de către Comisia de evaluare, Comisia acumulează informații despre persoana evaluată, o verifică și anexează informațiile relevante la materialele dosarului (articolele 4 alin. (5) lit. a), 14 alineatele (1) și (11) din Lege). După analiza informației acumulate de către Comisia de evaluare, subiectului evaluării i se oferă acces la materialele dosarului (articolul 16 alin. (1) din Lege). Pe durata evaluării, subiectul are dreptul să prezinte, în formă scrisă, date și informații suplimentare pe care le consideră relevante (articolul 16 alin. (5) lit. d) din Lege). De asemenea, în fața Consiliului, subiectul evaluării poate prezenta informații suplimentare pe care le consideră relevante doar dacă probează că s-a aflat în imposibilitatea de a le prezenta anterior (articolul 18 alin. (1) din Lege). Astfel, Curtea a reținut că norma contestată este însoțită de suficiente garanții care-i permit Consiliului Superior al Procurorilor să aibă în vedere atât informațiile acumulate de comisia de evaluare, cât și informațiile prezentate de subiectul evaluat. Prin urmare, articolul 125¹ din Constituție nu este afectat.

14) Competențele Consiliului Superior al Magistraturii și ale Consiliului Superior al Procurorilor la etapa examinării rezultatelor evaluării (articolul 18 alin. (3) lit. b) din Legea nr. 252/2023)

128. Norma contestată prevede că printr-o hotărâre motivată, adoptată în cel mult 30 de zile de la recepționarea documentelor menționate la articolul 17 alin. (6), consiliul respectiv are următoarele competențe: a) acceptă raportul cu privire la evaluare și constată promovarea sau nepromovarea evaluării; b) respinge raportul cu privire la evaluare și dispune, o singură dată,

reluarea procedurii de evaluare, dacă constată circumstanțe de fapt sau erori procedurale care puteau conduce la promovarea sau, după caz, la nepromovarea evaluării; c) după recepționarea raportului cu privire la evaluare, întocmit ca urmare a reluării evaluării prevăzute la lit. b), acceptă raportul conform lit. a) sau îl respinge și constată promovarea sau nepromovarea evaluării. Autorul consideră că articolul 18 alin. (3) lit. b) din Lege nu le permite Consiliilor să exercite un control deplin al legalității raportului cu privire la evaluarea subiecților, contrar articolelor 20 și 54 din Constituție.

129. Curtea a observat că, potrivit acestui articol, în cel mult 30 de zile de la recepționarea dosarului de evaluare, Consiliul Superior al Magistraturii sau Consiliul Superior al Procurorilor trebuie să adopte o hotărâre motivată. Soluția prevăzută de litera b) din acest alineat le permite Consiliilor să respingă raportul cu privire la evaluare și să dispună, o singură dată, reluarea procedurii de evaluare, dacă constată circumstanțe de fapt sau erori procedurale care puteau duce la promovarea sau, după caz, nepromovarea evaluării. Curtea nu a considerat că formularea acestui articol limitează în vreun fel competența Consiliilor de a examina rezultatele evaluării atât în fapt, cât și în drept. Prin urmare, norma contestată corespunde exigențelor stabilite în Hotărârea Curții Constituționale nr. 5 din 14 februarie 2023, la care face trimitere autorul sesizării. Așadar, norma contestată nu afectează articolul 20 din Constituție. Pentru că nu a constatat incidența vreunui drept fundamental, Curtea nu a analizat nici incidența articolului 54 din Constituție.

15) Măsurile aplicabile judecătorilor și procurorilor care nu promovează evaluarea (articolele 17 alineatele (4) și (5) din Legea nr. 65/2023 și 18 alineatele (5) și (6) din Legea nr. 252/2023)

130. Normele contestate stabilesc că hotărârea consiliului respectiv cu privire la nepromovarea evaluării are ca efect eliberarea din funcție a judecătorului sau, după caz, a procurorului. Judecătorul sau, după caz, procurorul eliberat din funcție pentru nepromovarea evaluării: a) nu are dreptul de a exercita funcția de judecător, de procuror, precum și alte funcții de demnitate publică timp de 5–7 ani din data rămânerii definitive a hotărârii consiliului respectiv, a ordinului Procurorului General sau, după caz, a decretului Președintelui Republicii Moldova; b) este lipsit de dreptul la indemnizația unică de concediere și c) este lipsit de dreptul la pensie specială cu menținerea pensiei generale pentru limită de vârstă conform condițiilor generale. Autorii sesizărilor consideră că măsurile contestate sunt disproportionale prin raportare la faptele comise, permit dubla sancționare pentru comiterea aceleiași fapte, sunt discriminatorii prin raportare la categoriile de judecători și de procurori care nu au fost incluși în programul de evaluare, sunt aplicabile în lipsa unei decizii judecătorești și contravin

principiului neretroactivității legii. Autorii invocă articolele 16, 23, 39, 43, 47 și 54 din Constituție.

131. Cu privire la pretinsul tratament discriminatoriu al prevederilor contestate, Curtea a reținut că deși acest argument vizează domeniul de aplicare al legilor contestate din perspectiva subiecților care vor fi și care nu vor fi evaluați, autorii sesizării nu au contestat normele din legi care stabilesc aceste categorii și nu au prezentat argumente în acest sens. Astfel, dacă ar proceda la examinarea unei asemenea sesizări, Curtea i-ar înlocui pe autorii acesteia la formularea unor critici de neconstituționalitate, fapt care ar echivala cu un control efectuat din oficiu (a se vedea DCC nr. 117 din 8 septembrie 2022, §§ 14-15; DCC nr. 107 din 29 august 2023, § 18 și jurisprudența citată acolo). Prin urmare, Curtea nu a constatat incidența articolului 16 din Constituție.

132. Referitor la faptul că măsurile contestate nu sunt aplicate printr-o decizie judecătorească, ci printr-o hotărâre a Consiliului Superior al Magistraturii sau a Consiliului Superior al Procurorilor, Curtea a reținut că, potrivit Constituției, aceste autorități asigură independența și imparțialitatea judecătorilor și a procurorilor (articolele 121¹ și 125¹ alin. (1)). Legile care reglementează activitatea acestor Consilii stabilesc garanții puternice de independență. De asemenea, la examinarea rezultatelor evaluării, competența Consiliilor este deplină. Ele pot examina atât circumstanțele de fapt, cât și respectarea garanțiilor procedurale aplicabile procedurii de evaluare. Consiliile au competența să admită raportul de evaluare, să-l respingă și să constate că subiectul a promovat sau nu a promovat evaluarea. Curtea a avut în vedere că hotărârile Consiliilor sunt obligatorii și pot fi contestate în fața Curții Supreme de Justiție. Mai mult, Curtea a observat că depunerea contestației suspendă executarea hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii sau, după caz, a Consiliului Superior al Procurorilor (articolele 18 alin. (1) din Legea 65/2023 și 19 alin. (3) din Legea nr. 252/2023). Prin urmare, Curtea a reținut că prevederile contestate în acest capăt al sesizării nu afectează aspectul procedural al articolelor 39 alin. (2) și 43 din Constituție.

133. Având în vedere că nepromovarea evaluării are repercusiuni serioase asupra carierei subiecților evaluați, Curtea a considerat necesar să examineze la etapa fondului acest capăt al sesizărilor din perspectiva articolelor 23, 39, 43, 47 și 54 din Constituție.

16) Competența Curții Supreme de Justiție în cazul examinării contestațiilor formulate împotriva hotărârilor Consiliului Superior al Magistraturii sau ale Consiliului Superior al Procurorilor (articolele 18 alin. (2¹) pct. 2) și alin. (2²) din Legea nr. 65/2023 și 19 alin. (5) pct. 2) din Legea nr. 252/2023)

134. Articolul 18 alin. (2¹) din Legea nr. 65/2023 prevede soluțiile care pot fi luate de Curtea Supremă de Justiție în cazul examinării contestațiilor depuse împotriva hotărârilor adoptate de Consilii. Astfel, acest articol prevede că Curtea Supremă de Justiție: 1) respinge contestația; 2) admite contestația și: a) dispune, o singură dată, reluarea procedurii de evaluare de către Comisia de evaluare; b) dispune, o singură dată, reluarea procedurii de evaluare de către Consiliul Superior al Magistraturii; c) constată promovarea sau nepromovarea evaluării în cazul anulării hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii emise după reluarea procedurii de evaluare. Alineatul (2²) din același articol prevede cazurile în care instanța supremă poate admite contestația. Curtea Supremă de Justiție admite contestația doar dacă constată că, în cadrul procedurii de evaluare, au fost admise erori procedurale grave, care afectează caracterul echitabil al procedurii de evaluare, sau că există circumstanțe de fapt care puteau conduce la promovarea sau la nepromovarea evaluării. Prevederi similare conține articolul 19 alin. (5) pct. 2) din Legea nr. 252/2023.

135. Autorii sesizării nr. 60a/2024 consideră că în cazul admitterii contestației depuse împotriva hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii sau a Consiliului Superior al Procurorilor, norma contestată stabilește o competență limitată pentru Curtea Supremă de Justiție, contrar articolelor 20, 22, 23 și 54 din Constituție.

136. Referitor la argumentul autorilor care susțin că instanța supremă poate să dispună doar reluarea procedurii de evaluare în cazul admitterii contestației, Curtea a reținut că acest argument este invalidat prin litera c) din articolele contestate, care prevede că instanța supremă trebuie să constate promovarea sau nepromovarea evaluării în cazul anulării hotărârii consiliului respectiv emise după reluarea procedurii de evaluare.

137. Referitor la argumentul autorilor potrivit cărora competența instanței supreme ar fi limitată prin faptul că nu poate dispune reluarea procedurii de evaluare în cazul constatării unor erori în aprecierea probelor, Curtea a reținut că acest argument este invalidat prin articolele 18 alin. (2²) din Legea nr. 65/2023 și 19 alin. (6) din Legea nr. 252/2023, care prevăd că contestația poate fi admisă doar dacă se constată că, în cadrul procedurii de evaluare, au fost admise erori procedurale grave care afectează caracterul echitabil al procedurii de evaluare sau că există circumstanțe de fapt care puteau duce la promovarea sau nepromovarea evaluării. Curtea nu a considerat că formularea acestui articol limitează în vreun fel competența Curții Supreme de Justiție de a examina hotărârile Consiliului Superior al Magistraturii atât în fapt, cât și în drept. Prin urmare, Curtea nu a constatat incidența articolului 20 din Constituție. Pentru că nu a constatat incidența articolului 20, Curtea nu a examinat acest capăt al sesizării din perspectiva articolelor 23 și 54 din Constituție.

B. Fondul cauzei

I. Nepromovarea evaluării de către subiecții care și-au dat demisia după expirarea termenului de 20 de zile de la notificarea privind inițierea evaluării (articolul 3 alin. (2) lit. b) și alin. (3) din Legea nr. 65/2023 și articolul 3 alin. (2) lit. c) și alin. (4) din Legea nr. 252/2023)

138. Autorii sesizărilor consideră că dispozițiile contestate nu ar trebui să-i pună pe subiecții supuși evaluării în situația de a decide dacă demisionează sau dacă își depun actele necesare evaluării. Ei menționează că principiul independenței judecătorilor și principiul separației puterilor trebuie interpretate în sensul în care subiecților evaluării ar trebui să li se permită să demisioneze la orice etapă a procesului de evaluare, cu menținerea garanțiilor sociale.

139. Curtea reține că prin Legea nr. 65/2023 legislatorul a reglementat procedura de evaluare a judecătorilor Curții Supreme de Justiție și a candidaților la această funcție. Legea nr. 252/2023 prevede în mod precis categoriile de judecători și procurori care trebuie evaluați. În ambele legi, legislatorul a stabilit criteriile de evaluare care trebuie avute în vedere de Comisiile de evaluare. De asemenea, legile menționate conțin garanții procedurale de care beneficiază fiecare subiect supus evaluării, garanții care vor fi analizate mai jos. Decizia privind promovarea sau nepromovarea evaluării se adoptă de Consiliul Superior al Magistraturii sau de Consiliul Superior al Procurorilor, care au competența constituțională să asigure independența judecătorilor și a procurorilor. Aceste Consilii, ca autorități publice de rang constituțional, dispun de garanții puternice de independență față de politic. De asemenea, subiecții evaluați pot contesta hotărârile Consiliilor menționate în fața Curții Supreme de Justiție, care este instanța judecătorească supremă a statului.

140. Faptul că dispozițiile contestate nu le permit subiecților evaluați să demisioneze cu menținerea tuturor garanțiilor sociale, la oricare etapă a procesului de evaluare, ci doar în interiorul termenului stabilit de lege nu presupune, în sine, o încălcare a independenței judecătorilor sau a principiului separației puterilor. Această regulă stabilită de Parlament urmărește mai curând să asigure buna desfășurare a procedurii de evaluare, prin delimitarea subiecților care participă la procedura de evaluare de cei care nu participă, ca urmare a depunerii cererii de demisie și prin evitarea risipei de resurse financiare necesare pentru demararea evaluărilor. De asemenea, această regulă mai urmărește să asigure că participarea la procedura de evaluare reprezintă o chestiune voluntară a subiectului.

141. Prin urmare, din perspectiva argumentelor autorilor sesizărilor, Curtea reține că dispozițiile articolelor 3 alin. (2) lit. b) și alin. (3) din Legea

nr. 65/2023 și 3 alin. (2) lit. c) și alin. (4) din Legea nr. 252/2023 nu contravin articolelor 6 și 116 din Constituție.

II. Regimul juridic special al Comisiilor de evaluare (articolul 4 alin. (4) teza I din Legea nr. 252/2023)

142. Autorii sesizărilor susțin că norma contestată îi împiedică pe subiecții evaluați să beneficieze de garanțiile aplicabile procedurii administrative în fața comisiilor de evaluare, precum cele referitoare la obținerea probelor, la notificarea părții și la obligația de imparțialitate a membrilor comisiilor, așa cum o cer dispozițiile articolului 20 din Constituție.

143. Potrivit dispozițiilor contestate, comisiile de evaluare nu sunt autorități publice în sensul prevederilor Codului administrativ. Curtea reține că decizia legislatorului de a nu asimila comisia de evaluare cu o autoritate publică în sensul Codului administrativ trebuie privită în contextul rolului comisiei în procedura de evaluare. În linii generale, Comisia de evaluare colectează informațiile relevante despre fiecare subiect evaluat, verifică aceste informații în sensul determinării corespunderii acestora criteriilor de integritate etică și financiară, audiază subiectul evaluat în legătură cu informațiile supuse verificării și întocmește un raport de evaluare. Raportul Comisiei trebuie să fie motivat și să conțină faptele relevante, motivele și concluzia privind promovarea sau nepromovarea evaluării de către subiectul evaluat (articolul 17 alin. (1) din Legea nr. 252/2023). Deși legea nu prevede expres acest fapt, raportul Comisiei nu produce vreun efect juridic în privința subiectului evaluat. Raportul întocmit de Comisie este trimis Consiliului Superior al Magistraturii sau Consiliului Superior al Procurorilor, după caz, care, la rândul lor, au competența să-l accepte sau să-l respingă (a se vedea articolul 18 alin. (3) din Legea nr. 252/2023). Consiliile decid cu privire la promovarea sau nepromovarea judecătorilor și procurorilor. De altfel, așa cum a menționat Comisia de la Veneția în opinia sa din 14 martie 2023, Comisia de evaluare are competențe de investigare, iar raportul trimis către Consiliu are caracter de recomandare (a se vedea CDL-AD(2023)005, §§ 6 și 42).

144. Mai mult, Curtea constată că, potrivit articolelor 123 alin. (1) și 125¹ alin. (3) din Constituție, Consiliul Superior al Magistraturii și Consiliul Superior al Procurorilor au competențe exclusive cu privire la numirea, transferarea, detașarea, promovarea în funcție și aplicarea de măsuri disciplinare față de judecători și, respectiv, procurori. Eventuala asimilare a Comisiei de evaluare cu atributele unei autorități publice în sensul Codului administrativ ar conduce, în mod implicit, la faptul că raportul cu privire la evaluare ar reprezenta un act administrativ individual cu caracter obligatoriu (a se vedea articolele 10 alin. (1) și 11 alin. (1) lit. a) din Codul administrativ). Curtea reține că atribuirea unui caracter obligatoriu raportului cu privire la

promovarea sau nepromovarea evaluării de către judecători sau procurori ar diminua rolul constituțional al Consiliului Superior al Magistraturii și al Consiliului Superior al Procurorilor în materia deciziilor care afectează cariera judecătorilor. Prin urmare, opinia promovată de autorii sesizărilor ar veni în conflict cu articolele 123 alin. (1) și 125¹ alin. (3) din Constituție.

145. Curtea reține că decizia legislatorului de a nu asimila Comisia de evaluare cu o autoritate publică în sensul Codului administrativ reprezintă o măsură rezonabilă, care are în vedere rolul constituțional al Consiliului Superior al Magistraturii și al Consiliului Superior al Procurorilor în materia deciziilor care privesc cariera judecătorilor și procurorilor.

146. De asemenea, Curtea are în vedere garanțiile aplicabile în fața Comisiei de evaluare. Astfel, Legea prevede obligația notificării subiectului evaluării despre inițierea procedurii de evaluare, dreptul subiectului evaluat de a-și da demisia, de a avea acces la informațiile acumulate de Comisie, de a prezenta probe, de a oferi explicații, în cadrul audierii, cu privire la dubiile comunicate, de a fi asistat de un avocat sau de un avocat stagiar pe parcursul procedurii de evaluare, de a fi audiat în ședință închisă, de a nu se auto-încrimina și de a solicita recuzarea membrului comisiei de evaluare. De asemenea, comisia de evaluare trebuie să motiveze raportul de evaluare (a se vedea articolele 12 alin. (3), 14 alin. (5) și (7), 16 alin. (5) 17 alin. (1) din Lege). Prin urmare, autorul nu a argumentat care garanții procedurale din perspectiva dreptului de acces liber la justiție lipsesc în Legea nr. 252/2023. Așadar, Curtea nu constată vreo aparență de încălcare a articolului 20 din Constituție.

III. Competența comisiilor de evaluare de a aprecia caracterul arbitrar al actelor emise de subiectul evaluat (textul „dacă a avut un comportament arbitrar sau a emis acte arbitrare” și textul „o decizie similară a fost contrară” din articolul 11 alin. (2) lit. a) și articolul 11 alin. (6) din Legea nr. 252/2023)

147. Referitor la neclaritatea textului „comportament arbitrar sau a emis acte arbitrare”, Curtea reține că norma contestată îi permite Comisiei de evaluare să verifice, *inter alia*, dacă în ultimii zece ani subiectul evaluat a avut un comportament arbitrar sau dacă a emis acte arbitrare. Pentru a constata că caracterul arbitrar al comportamentului sau al actelor emise de subiectul evaluat, Comisia de evaluare trebuie să stabilească întrunirea cumulativă a două condiții: a) comportamentul sau actul emis este contrar normelor imperative ale legii și b) Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit, anterior adoptării actului, că o decizie similară a fost contrară Convenției Europene a Drepturilor Omului.

148. Pentru a elucida înțelesul textelor contestate, destinatarii pot avea în vedere, inclusiv, sensul atribuit acestei noțiuni de Curtea Europeană a

Drepturilor Omului. Astfel, de exemplu, în cauza *Bochan v. Ucraina* (nr. 2), 5 februarie 2015, § 62, Curtea Europeană a notat că o decizie judecătorească este arbitrară dacă, în esență, nu are nicio bază juridică în dreptul intern și nu stabilește nicio legătură între faptele litigiului, legea aplicabilă și rezultatul procedurii. Curtea Europeană consideră că o asemenea decizie reprezintă o „denegare a dreptății”. De asemenea, în cauza *Ballıktaş Bingöllü v. Turcia*, 22 iunie 2021, § 75, Curtea Europeană a notat că se poate considera că printr-o decizie judecătorească a fost comisă o „eroare vădită” dacă instanța a comis o eroare de drept sau de fapt pe care nicio instanță rezonabilă nu ar comite-o vreodată și că aceasta este aptă să perturbe caracterul echitabil al procedurii.

149. Cu privire la respectarea principiului certitudinii juridice, Curtea reține că acesta are o reglementare expresă în articolul 120 din Constituție. Acest articol prevede obligația respectării sentințelor și a altor hotărâri definitive ale instanțelor judecătorești.

150. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a notat că principiul securității juridice este implicit în toate articolele Convenției. Din această perspectivă, principiul securității juridice se manifestă în diferite forme și contexte, una dintre ele fiind cerința ca atunci când instanțele au pronunțat o decizie definitivă cu privire la o chestiune, decizia lor să nu fie pusă în discuție. Acest ultim aspect al certitudinii juridice presupune, în general, respectarea principiului *res judicata*, care, prin salvagardarea caracterului definitiv al hotărârilor judecătorești și a drepturilor părților la procedurile judiciare – inclusiv ale persoanelor care au calitatea de victime – servește pentru asigurarea stabilității sistemului judiciar și contribuie la încrederea publicului în instanțe. Deși cerințele principiului certitudinii juridice și cele ale *res judicata* nu sunt absolute, derogarea este justificată numai atunci când este necesară din cauza unor circumstanțe de natură substanțială și imperativă, cum ar fi corectarea unor defecte fundamentale sau o eroare de justiție. Curtea Europeană nu a definit în mod precis întinderea acestor noțiuni, ci apreciază în fiecare caz dacă derogarea de la principiul securității juridice a fost justificată (*Wałęsa v. Polonia*, 23 noiembrie 2023, §§ 222 și 224 și jurisprudența citată acolo). Principiile certitudinii juridice și *res judicata* se aplică nu doar în cazurile în care o hotărâre definitivă este casată, ci și în cazul în care aceasta este lipsită de efect juridic din cauza unei decizii pronunțate în cadrul unei proceduri separate. Principiul certitudinii juridice implică, de asemenea, faptul că o parte care se bazează pe aprecierea făcută de o instanță într-o cauză anterioară cu privire la o chestiune care apare și într-un caz ulterior să poată să se aștepte în mod legitim că instanța se va conforma hotărârii anterioare, cu excepția cazului în care există un motiv valid pentru a se abate de la aceasta (*Jelčić Stepinac v. Croația*, 26 septembrie 2023, § 14).

151. În primul rând, Curtea observă că articolul 11 alin. (6) din Legea nr. 252/2023 stabilește limitele intervenției comisiei de evaluare în faptele

examinat anterior de alte autorități. În cazul actelor adoptate de entități cu competențe în domenii similare competențelor comisiei de evaluare, teza a II-a din acest alineat prevede că pentru comisia de evaluare actele în discuție nu au o valoare prestabilă. În cazul hotărârii irevocabile pronunțate de instanțele judecătorești, teza a III-a din acest alineat stabilește o regulă generală, potrivit căreia constatările din hotărârile judecătorești irevocabile se iau în considerare în mod obligatoriu de către comisia de evaluare. Același alineat prevede o excepție de la această regulă în cazurile în care comisia de evaluare consideră că hotărârile pronunțate sunt arbitrare sau vădit nerezonabile. Pentru a stabili caracterul arbitrar al comportamentului sau al actelor emise de subiectul evaluat, comisia trebuie să demonstreze întrunirea celor două condiții cumulative de la articolul 11 alin. (2) lit. a) din Lege, *i.e.* actul este contrar normelor imperative ale legii și există o hotărâre a Curții Europene a Drepturilor Omului pronunțate într-un caz similar.

152. În al doilea rând, aprecierea caracterului arbitrar al comportamentului sau al actelor emise de subiectul evaluat de către Comisia de evaluare trebuie confirmată de Consiliul Superior al Magistraturii sau de Consiliul Superior al Procurorilor, după caz. Aceste autorități au competențe constituționale de a aplica măsuri disciplinare, inclusiv de a asigura independența și imparțialitatea judecătorilor sau a procurorilor (a se vedea articolele 121¹, 123 alin. (1), 125¹ alin. (1) și (3) din Constituție).

153. În al treilea rând, caracterul arbitrar al comportamentului sau al actelor emise de subiecții evaluați trebuie constatat printr-un standard de probă ridicat, așa cum o cere articolul 18 alin. (2) din Legea nr. 252/2023, care obligă Consiliile să constate că există o certitudine că actul emis contravine normelor imperative ale legii și că anterior adoptării acestui act Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit că o decizie similară a fost contrară Convenției Europene a Drepturilor Omului.

154. În al patrulea rând, teza a IV-a din articolul 11 alin. (6) din Lege prevede că Comisia de evaluare se poate pronunța doar asupra încălcărilor regulilor de etică și conduită profesională, fără a se pronunța asupra legalității hotărârilor respective.

155. Prin urmare, Curtea consideră că dispozițiile articolului 11 alin. (2) lit. a) și alin. (6) din Legea nr. 252/2023 sunt compatibile cu articolele 20, 23 și 120 din Constituție.

IV. Competența comisiilor de evaluare de a lua în considerare averea, cheltuielile și veniturile persoanelor apropiate subiectului evaluării (articolul 11 alin. (5) din Legea nr. 252/2023)

156. Norma contestată prevede că la determinarea întrunirii criteriilor de integritate financiară, prevăzute la alin. (3) din articolul 11, comisia de evaluare ține cont inclusiv de averea, de cheltuielile și de veniturile

persoanelor apropiate, astfel cum acestea sunt definite în Legea nr. 133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale, precum și ale persoanelor indicate la articolul 33 alineatele (4) și (5) din Legea nr. 132/2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate. Autorul sesizării nr. 282a/2023 menționează că această normă nu are în vedere prezumția de nevinovăție a subiectului evaluării, principiul individualizării răspunderii și dreptul la viața privată, contrar articolelor 23, 28, 48 și 54 din Constituție.

157. Deși măsura contestată poartă un caracter intruziv în viața privată a persoanelor apropiate subiectului evaluat, aceasta se încadrează într-un obiectiv mai larg al legislatorului de a asigura verificarea completă a integrității judecătorilor și procurorilor. O prevedere similară poate fi identificată în Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției, care stabilește la articolul 52 § 1 că fiecare stat trebuie să ia măsurile necesare pentru ca instituțiile financiare aparținând jurisdicției sale să fie obligate să verifice identitatea clienților și să ia măsuri rezonabile pentru a determina identitatea beneficiarilor fondurilor depuse în conturi mari, precum și de a supune unei supravegheri sporite conturile pe care persoanele care exercită sau au exercitat funcții publice importante și membrii familiilor lor și anturajul lor caută să le deschidă sau să le dețină direct ori caută să le deschidă sau să le dețină printr-un intermediar. Ghidul legislativ cu privire la implementarea acestei Convenții prevede că infractorii își ascund deseori tranzacțiile și veniturile din infracțiuni în spatele numelor false sau ale unor terți. Pe baza acestei obligații stabilite de articolul 52 § 1 din Convenție, instituțiile financiare trebuie să depună eforturi rezonabile pentru a determina proprietarul efectiv al fondurilor care intră în conturi de mare valoare.

158. Deși obligația stabilită de articolul 52 § 1 din Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției se referă la instituțiile financiare și urmărește prevenirea cazurilor de spălare a banilor, Curtea consideră că prin stabilirea unei competențe similare pentru comisiile de evaluare, în cazul verificării integrității judecătorilor și procurorilor, legislatorul nu și-a depășit marja discreționară în acest domeniu, de vreme ce ambele măsuri urmăresc obiective comune, *i.e.* asigurarea integrității funcționarilor publici de nivel înalt. Mai mult, în jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a notat că poate reprezenta o măsură legitimă să se țină cont de veniturile și declarațiile soțului, ale partenerului sau ale altui membru al familiei funcționarului public atunci când se evaluează dacă funcționarul public respectă legile anticorupție (*Nikëhasani v. Albania*, 12 decembrie 2022, § 117).

159. Curtea are în vedere faptul că verificarea integrității financiare presupune o analiză a averii, a cheltuielilor și a veniturilor realizate de subiectul evaluării într-o perioadă îndelungată de timp. În această perioadă, de obicei, la acumularea averii participă atât subiectul evaluat, cât și persoanele apropiate acestuia (*e.g.* soțul, soția etc.). De asemenea, cheltuielile

sunt repartizate în funcție de numărul și de necesitățile membrilor familiei. Cu siguranță că pot exista excepții, însă acestea trebuie analizate în mod particular. Având în vedere această stare de fapt, Curtea consideră rezonabilă soluția legislatorului care impune o analiză a situației financiare generale a subiectului evaluării, inclusiv a persoanelor apropiate acestuia.

160. Cu privire la respectarea principiului individualizării răspunderii, Curtea reține că din această competență a comisiilor de evaluare nu rezultă că subiectul evaluării ar putea răspunde pentru faptele comise de persoanele apropiate acestuia. Dimpotrivă, din textul normei contestate rezultă expres că comisiile de evaluare trebuie să aprecieze situația individuală a subiectului evaluat din perspectiva îndeplinirii criteriilor de evaluare. Analiza situației financiare a persoanelor apropiate subiectului evaluării permite comisiilor de evaluare să verifice integritatea financiară a acestuia dintr-o perspectivă mai largă, de exemplu, pentru a vedea dacă diferența dintre averea, cheltuielile și veniturile subiectului evaluării este justificată de veniturile soțului sau ale soției.

161. Cu privire la respectarea vieții private a persoanelor apropiate subiectului evaluat, Curtea reține că această măsură urmărește să asigure verificarea completă a integrității judecătorilor și procurorilor. Legea prevede garanții referitoare la perioada prelucrării datelor acumulate și la confidențialitatea acestor date. Astfel, potrivit articolului 14 alin. (5) din Lege, informația acumulată de comisii, inclusiv cea referitoare la averea, cheltuielile și veniturile persoanelor apropiate subiectului evaluat, va fi prelucrată doar pentru perioada desfășurării activității de către comisiile de evaluare și secretariatele acestora. De asemenea, articolele 10 alin. (1) lit. b) și 14 alin. (5) din Lege îi obligă pe membrii comisiilor de evaluare și pe subiecții evaluați să păstreze confidențialitatea datelor cu caracter personal din materialele acumulate.

162. Referitor la impedimentele subiectului evaluat de a prezenta informații cu privire la persoanele apropiate acestuia, Curtea observă că articolul 14 alin. (6) din Lege îi permite subiectului evaluat să invoce imposibilitatea prezentării informației din cauza inaccesibilității acesteia. Prin urmare, Curtea reține că articolul 11 alin. (5) din Legea nr. 252/2023 corespunde exigențelor articolelor 23, 28 și 54 din Constituție.

163. Cu privire la articolul 14 alin. (1) teza a II-a din Legea nr. 252/2023, Curtea observă că competența comisiilor de a acumula informații relevante de la orice persoană este însoțită de obligația legală de a le verifica, așa cum prevede articolul 4 alin. (5) lit. a) din aceeași lege. De asemenea, prin utilizarea cuvântului „relevante”, legislatorul obligă comisiile să rețină spre examinare doar informațiile care au importanță din perspectiva criteriilor de evaluare. Curtea observă că la etapa acumulării informației despre subiectul evaluat, articolul 14 alin. (10) din Lege stabilește limitele informațiilor care pot fi utilizate pentru evaluarea subiectului. Acest articol prevede că în

procesul de evaluare nu pot fi folosite informațiile care nu au o legătură cauzală cu dosarul de evaluare examinat, informațiile care constituie secret de stat și care nu au fost desecretizate, precum și informațiile anonime, neconfirmate de alte surse oficiale. Curtea constată că subiectul evaluării poate prezenta orice dovezi pe care le consideră relevante pentru clarificarea dubiilor comisiei de evaluare (articolul 14 alin. (7) din Lege). Totodată, la etapa audierii subiectului, legea prevede că după analiza informațiilor acumulate, completul de evaluare îi comunică subiectului evaluării, în formă scrisă, toate dubiile pe care le are în privința acestuia și care urmează a fi discutate în cadrul audierii, oferindu-i acces la materialele din dosarul de evaluare în legătură cu dubiile respective (articolul 16 alin. (1) din Lege). Legea prevede și obligația membrilor comisiilor de evaluare de a asigura confidențialitatea datelor acumulate în legătură cu evaluarea subiectului (articolul 10 alin. (1) lit. b) din Lege). În cele din urmă, legea le permite subiecților evaluați să pună în discuție relevanța informațiilor solicitate și anexate de comisii la dosarul de evaluare în fața Consiliilor sau a Curții Supreme de Justiție. Prin urmare, Curtea reține că dispozițiile articolelor 23, 28 și 54 din Constituție nu sunt afectate în mod disproporționat.

V. Caracterul public al ședinței de audiere a subiectului de către Comisia de evaluare și al hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii sau a Consiliului Superior al Procurorilor cu privire la evaluarea subiectului (articolul 16 alin. (3) și textul „se publică” din articolul 18 alin. (4) din Legea nr. 252/2023)

164. Articolul 16 alin. (3) din Legea nr. 252/2023 stabilește, ca regulă generală, faptul că audierea candidaților se face într-o ședință publică. La solicitarea motivată a subiectului evaluării, dacă acest lucru este necesar pentru asigurarea ordinii publice, protecția vieții private sau moralității, audierea sau o parte a acesteia poate avea loc într-o ședință care nu este publică. Cea care decide, în ultimă instanță, este Comisia de evaluare, care poate refuza solicitarea de a desfășura audierea sau o parte a acesteia într-o ședință care nu este publică doar dacă există motive temeinice pentru aceasta. De asemenea, articolul 18 alin. (4) din aceeași Lege stabilește că hotărârea motivată a consiliului se publică pe pagina web oficială a acestuia și se expediază la adresa de poștă electronică subiectului evaluării și comisiei de evaluare în ziua adoptării.

165. În Opinia sa CDL-AD(2023)005, Comisia de la Veneția a subliniat că decizia de a refuza cererea judecătorului sau a procurorului evaluat de desfășurare a unei ședințe care nu este publică ar trebui să se bazeze pe motive convingătoare și ar trebui supusă controlului CSM sau CSP. Comisia de la Veneția subliniază că, spre deosebire de procedurile judiciare obișnuite, integritatea și comportamentul judecătorilor/procurorilor vor fi discutate în

cadrul procesului de evaluare. Având în vedere nivelul deja scăzut al încrederii publice în sistemul judiciar din Republica Moldova, precum și mandatul și competențele extrem de largi ale Comisiei de evaluare, pot exista motive importante pentru o ședință care nu este publică, nu doar pentru a proteja interesele judecătorilor/procurorilor în cauză, ci și pentru a proteja și imaginea publică a sistemului judiciar. În mod normal, pentru aceste motive, judecătorului sau procurorului vizat ar trebui să-i fie asigurat dreptul de a solicita să fie audiat într-o ședință care nu este publică (§ 93 din Opinia citată).

166. Curtea observă că prin articolul 16 alin. (3) din Legea nr. 252/2023 legislatorul a acordat subiectului evaluării dreptul de a solicita motivat ca audierea în cauză sa sau a unei părți a acesteia să se desfășoare în ședință închisă. Comisia de evaluare poate refuza solicitarea de a desfășura audierea sau o parte a acesteia într-o ședință care nu este publică doar dacă există motive temeinice pentru aceasta. Legislatorul a acordat comisiilor de evaluare competența să decidă dacă audierea subiectului va avea loc în ședință publică sau închisă. Totuși, articolul 16 alin. (3) teza a IV-a din Legea nr. 252/2023 nu permite subiectului evaluat să conteste decizia Comisiei în fața CSM sau CSP.

167. Prin urmare, Curtea ajunge la concluzia că articolul 16 alin. (3) teza a IV-a din Legea nr. 252/2023 este constituțional în măsura în care în cazul unui dezacord cu decizia Comisiei cu privire la audierea subiectului în ședință publică, subiectul evaluat o va putea contesta în fața Consiliului Superior al Magistraturii sau a Consiliului Superior al Procurorilor.

168. Cu referire la textul „se publică” din articolul 18 alin. (4) din Legea nr. 252/2023, care stabilește că hotărârea motivată a Consiliului respectiv se publică pe pagina *web* oficială a acestuia și se expediază la adresa de poștă electronică subiectului evaluării și comisiei de evaluare în ziua adoptării, Curtea reține următoarele.

169. În Opinia sa, Comisia de la Veneția afirmă că audierea în ședință publică nu implică în mod necesar ca raportul de evaluare, în special dacă este unul negativ, să fie făcut public la această etapă. Efectele negative ale unei asemenea publicări asupra reputației persoanei pot fi cu greu eliminate printr-o rectificare ulterioară, iar persoana afectată nu are mijloace să se apere împotriva unor asemenea efecte negative. Potrivit Comisiei, publicarea ar trebui să aibă loc numai după o hotărâre a instanței de judecată, în eventualitatea în care se inițiază un proces judiciar. De asemenea, Comisia de la Veneția nu recomandă publicarea rapoartelor de evaluare la o etapă precoce (a se vedea CDL-AD(2023)005, § 94).

170. Totuși, legislatorul a prevăzut obligația de publicare a hotărârii motivate a CSM sau CSP, care conține informații din raportul de evaluare al uneia dintre Comisii, după ce această hotărâre este adoptată. Curtea consideră că publicarea informațiilor din raportul de evaluare ar fi mai potrivită, pentru optimizarea principiilor concurente (*i.e.* principiul transparenței treburilor

publice, dreptul la respectarea vieții private, imaginea sistemului judiciar), doar atunci când hotărârea unuia dintre Consilii rămâne neatată sau după ce se pronunță Curtea Supremă de Justiție, în eventualitatea unui recurs împotriva hotărârii Consiliului.

171. Curtea constată că textul „se publică” din articolul 18 alin. (4) din Legea nr. 252/2023 corespunde articolului 28 din Constituție în măsura în care hotărârea motivată a Consiliului Superior al Magistraturii sau a Consiliului Superior al Procurorilor se publică pe pagina web oficială după expirarea termenului de contestare a acestei hotărâri sau, în cazul în care hotărârea respectivă a fost atacată, după pronunțarea actului de jurisdicție corespunzător de către Curtea Supremă de Justiție.

VI. Standardul de probă aplicat de Consiliul Superior al Magistraturii (articolul 17 alin. (2) din Legea nr. 65/2023)

172. Autorii sesizărilor notează că articolul 17 alin. (2) din Legea nr. 65/2023 nu stabilește niciun standard de probă aplicabil de către Consiliul Superior al Magistraturii. Prin urmare, Consiliul ar putea dispune eliberarea din funcție a subiecților evaluați în baza standardului de probă scăzut aplicat de Comisia de evaluare, fapt care este inadmisibil din perspectiva principiului independenței judecătorilor.

173. Curtea reține că articolele 20, 23, 28, 54 și 116 alin. (1) din Constituție nu conțin nicio prevedere explicită care ar obliga legislatorul să instituie un standard de probă precis în procedura de examinare de către Consiliul Superior al Magistraturii a rezultatelor evaluării. Totuși, Curtea nu poate trece cu vederea faptul că decizia de nepromovare a evaluării are repercusiuni serioase asupra reputației și a carierei judecătorilor.

174. De altfel, potrivit Comisiei de la Veneția, procedura de evaluare seamănă, din perspectiva consecințelor sale, cu procedurile disciplinare. Efectul nepromovării evaluării (eliberarea din funcție) este același ca în cazul celor mai grave abateri disciplinare sau ca în cazul aplicării unei pedepse accesorii care rezultă dintr-o condamnare pentru comiterea infracțiunilor grave (a se vedea CDL-AD(2023)005, § 66).

175. Curtea observă că în procedura din fața Comisiei de evaluare, care recomandă CSM să promoveze sau să nu promoveze subiecții evaluați, legislatorul a stabilit standardul de probă „dubii serioase”. Pe de altă parte, în procedura de examinare a rezultatelor evaluării de către CSM, legislatorul nu a stabilit niciun standard de probă. Acest fapt îi permite CSM să evalueze integritatea judecătorilor Curții Supreme de Justiție, care este cea mai înaltă funcție în sistemul judiciar, în baza standardului de probă aplicat de Comisia de evaluare. În opinia Comisiei de la Veneția, constituie o sursă de îngrijorare faptul că CSM ar putea decide pe baza criteriului „dubiilor serioase” (a se vedea CDL-AD(2023)005, § 68).

176. În acest sens, Curtea reține că legislatorul poate stabili standarde de probă mai joase în procedura din fața Comisiei de evaluare, întrucât raportul ei are caracter de recomandare pentru Consiliu. Acest lucru însă nu este valabil în cazul Consiliului, deoarece hotărârea Consiliului are consecințe puternice asupra carierei judecătorilor. Din acest motiv, constatarea Consiliului că un judecător nu întrunește condițiile de integritate etică sau financiară trebuie să aibă la bază un standard de probă mai ridicat decât cel al „dubiilor serioase”, de exemplu, certitudinea coerentă sugerată de Comisia de la Veneția sau standardul stabilit în articolul 18 alin. (2) din Legea nr. 252/2023.

177. Pentru că norma contestată nu stabilește niciun standard de probă în procedura de examinare a rezultatelor evaluării de către Consiliul Superior al Magistraturii, Curtea consideră că articolul 17 alin. (2) din Legea nr. 65/2023 corespunde articolelor 20, 23, 28, 54 și 116 alin. (1) din Constituție în măsura în care Consiliul Superior al Magistraturii în procesul examinării rezultatelor evaluării va ține cont de dovezile care confirmă săvârșirea de către subiectul evaluării a faptelor prevăzute la articolul 11 alin.(2) și (3) din aceeași Lege.

VII. Eliberarea din funcție a judecătorilor și a procurorilor care nu promovează evaluarea (articolele 17 alineatele (4) și (5) din Legea nr. 65/2023 și 18 alineatele (5) și (6) din Legea nr. 252/2023)

178. Cu privire la măsura eliberării din funcție a subiecților care nu au trecut evaluarea, în jurisprudența sa, Curtea a reținut că articolul 43 din Constituție este aplicabil în toate cazurile în care o persoană este concediată (a se vedea HCC nr. 35 din 9 noiembrie 2021, § 157; HCC nr. 14 din 8 august 2023, § 45).

179. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a notat că eliberarea din funcție reprezintă o sancțiune disciplinară gravă – dacă nu chiar cea mai gravă – care poate fi impusă unei persoane. Impunerea unei astfel de măsuri, care afectează negativ viața privată a unei persoane, pretinde prezentarea unor concluzii solide referitoare la etica, integritatea și competența profesională a persoanei (a se vedea *Nikëhasani v. Albania*, 13 decembrie 2022, § 114).

180. În această cauză, Curtea observă că procedura de evaluare externă a integrității financiare și etice a procurorilor și judecătorilor are un caracter excepțional și face parte din reforma domeniului justiției. Această procedură urmărește să elimine din sistemul public judecătoriesc și procurorii lipsiți de integritate, să sporească încrederea cetățenilor în autoritatea judecătoriescă și în procuratură și a fost reglementată pentru că s-a constatat că mecanismele obișnuite de evaluare erau ineficiente. Prin urmare, Curtea consideră că, în astfel de împrejurări, o reformă a sistemului de justiție care implică verificarea extraordinară a judecătorilor și procurorilor în funcție răspunde unei „nevoi sociale imperioase”.

181. Într-adevăr, Legile contestate prevăd o singură măsură aplicabilă subiectului evaluat în cazul nepromovării evaluării: eliberarea din funcție. Absența unei scale adecvate de sancțiuni pentru abaterile disciplinare poate fi incompatibilă cu principiul proporționalității (a se vedea *Oleksandr Volkov v. Ucraina*, 9 ianuarie 2013, § 182). Curtea observă că în cazul procedurilor disciplinare obișnuite legile prevăd o ierarhie a sancțiunilor disciplinare. Astfel, în cazul comiterii unei abateri disciplinare, articolul 6 alin. (1) din Legea cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor prevede o scală alcătuită din trei sancțiuni (i) avertisment; (ii) mustrare; (iii) eliberarea din funcție, care pot fi aplicate judecătorilor în funcție de gravitatea abaterii. În cazul procurorilor, articolul 39 alin. (1) din Legea cu privire la Procuratură prevede o scală alcătuită din cinci sancțiuni (i) avertisment; (ii) mustrare; (iii) reducerea salariului; (iv) retrogradarea din funcție; (v) eliberarea din funcție, care pot fi aplicate procurorilor în funcție de gravitatea abaterii.

182. Totuși, Curtea nu poate să treacă cu vederea caracterul particular și excepțional al procedurii de evaluare a judecătorilor și procurorilor stabilit de Legile contestate. De altfel, în jurisprudența sa, Curtea Europeană a notat că procedurile de verificare a integrității judecătorilor și procurorilor au un caracter *sui generis*, în pofida asemănărilor pe care par să le aibă cu procedurile disciplinare obișnuite. Aceste proceduri au fost introduse ca răspuns la percepția publică a omniprezenței corupției în sistemul de justiție, pentru a-l purifica de elementele corupte și pentru a menține partea sănătoasă a sistemului. În circumstanțele excepționale care au precedat adoptarea Legii de verificare din Albania, Curtea Europeană a reținut că este conform cu spiritul procesului de verificare să existe o scară mai limitată de sancțiuni în cazul în care o persoană nu îndeplinește unul dintre criteriile stabilite în Legea de verificare (a se vedea *Xhoxhaj v. Albania*, 9 februarie 2021, § 412).

183. Curtea reține că proporționalitatea eliberării din funcție pentru nepromovarea evaluării trebuie examinată din perspectiva comportamentelor pentru care această măsură se aplică. Astfel, pentru aplicarea acestei măsuri Consiliul Superior al Magistraturii sau Consiliul Superior al Procurorilor, după caz, trebuie să constate că subiectul evaluat a comis cel puțin una din faptele menționate la articolul 11 alin. (2): a) în ultimii 5 ani, a încălcat grav regulile de etică și conduită profesională a judecătorilor sau, după caz, a procurorilor, precum și a avut un comportament arbitrar sau a emis acte arbitrare, în ultimii 10 ani, contrare normelor imperative ale legii, iar Curtea Europeană a Drepturilor Omului stabilise, anterior adoptării actului, că o decizie similară a fost contrară Convenției Europene a Drepturilor Omului; b) în ultimii 10 ani, a admis în activitatea sa incompatibilități și conflicte de interese care afectează funcția deținută; c) diferența dintre avere, cheltuieli și venituri, pentru ultimii 12 ani, depășește 20 de salarii medii pe economie, în cuantumul stabilit de către Guvern pentru anul în care a început evaluarea sau, după caz, pentru anul 2023; d) în ultimii 10 ani, a admis iregularități

fiscale în urma cărora suma impozitului neplătit a depășit, în total, 5 salarii medii pe economie, în cuantumul stabilit de către Guvern pentru anul în care a început evaluarea sau, după caz, pentru anul 2023.

184. Competența Curții în acest caz constă în a verifica dacă comportamentele incluse în Lege au o gravitate suficientă pentru a justifica aplicarea în toate cazurile a celei mai severe măsuri, *i.e.* eliberarea din funcție.

a) Eliberarea din funcție pentru necorespunderea criteriului de integritate etică, adică: (i) în ultimii 5 ani, subiectul evaluat a încălcat grav regulile de etică și conduită profesională a judecătorilor sau, după caz, a procurorilor; (ii) a avut un comportament arbitrar sau a emis acte arbitrare, în ultimii 10 ani, contrare normelor imperative ale legii, iar Curtea Europeană a Drepturilor Omului stabilise, anterior adoptării actului, că o decizie similară a fost contrară Convenției Europene pentru Drepturile Omului

185. Prin utilizarea textului „a încălcat grav”, legislatorul a stabilit un prag ridicat al încălcării regulilor de etică și de conduită profesională aplicabile judecătorilor și procurorilor, eliminând posibilitatea eliberării din funcție în cazul încălcărilor mai puțin grave. Curtea reține că încălcările grave ale regulilor de etică și de conduită profesională au repercusiuni serioase asupra integrității etice a subiectului evaluat și justifică includerea acestui comportament în lista celor care conduc la eliberarea din funcție.

186. Cea de-a doua situație o reprezintă eliberarea din funcție pentru comportamentul arbitrar sau pentru actele arbitrare emise de subiectul evaluat. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a avut în vedere locul proeminent pe care sistemul judiciar îl ocupă în rândul organelor statului într-o societate democratică și importanța crescândă acordată separării puterilor și necesității de a proteja independența sistemului judiciar și a notat că trebuie acordată o atenție deosebită protecției membrilor puterii judecătorești împotriva măsurilor care le afectează statutul sau cariera și care pot amenința independența și autonomia judiciară. Ca principiu general, judecătorii nu ar trebui să poarte o răspundere personală în legătură cu exercitarea cu bună credință a funcțiilor lor judiciare. În cazurile care atrag răspunderea unui judecător, trebuie făcută o distincție între o interpretare sau aplicare contestabilă a legii, pe de o parte, și o decizie sau măsură care dezvăluie o încălcare gravă și evidentă a legii, arbitrar, o distorsionare gravă a faptelor sau o lipsă evidentă de bază legală pentru o măsură judiciară, pe de altă parte. În plus, astfel de cazuri pretind luarea în considerare a elementului subiectiv al presupusei conduite judiciare necorespunzătoare. O eroare juridică de bună-credință ar trebui distinsă de conduita judiciară de rea-credință (a se vedea *Mnatsakanyan v. Armenia*, 6 decembrie 2022, §§ 87-88).

187. În această cauză, Curtea observă că eliberarea din funcție este condiționată de stabilirea caracterului arbitrar al comportamentului sau al actelor emise de subiectul evaluat, care presupune că acestea (i) contravin normelor imperative ale legii și că (ii) Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit, anterior adoptării actului, că o decizie similară a fost contrară Convenției Europene a Drepturilor Omului. Curtea admite că pragurile ridicate ale acestui comportament justifică alegerea legislatorului pentru stabilirea celei mai aspre sancțiuni disciplinare.

b) Eliberarea din funcție pentru faptul că, în ultimii 10 ani, subiectul evaluat a admis în activitatea sa incompatibilități și conflicte de interese

188. Cu privire la eliberarea din funcție a subiectului evaluat pentru nerespectarea regimului juridic al incompatibilităților, Curtea a calificat incompatibilitatea ca fiind: (i) situația în care aceeași persoană exercită o funcție publică în paralel cu o alta ori când aceasta deține o calitate sau exercită o activitate în condițiile în care legea interzice acest lucru (DCC nr.146 din 28 septembrie 2021, § 33); precum și (ii) interdicția de a cumula funcții, în vederea asigurării independenței persoanei care ocupă o funcție publică, pentru evitarea concentrării unor prerogative excesive de aceeași persoană, precum și pentru menținerea integrității profesionale și morale a acesteia (HCC nr. 18 din 27 septembrie 2022, §78; DCC nr.101 din 4 septembrie 2020, § 24). Incompatibilitățile speciale pentru funcția de judecător sunt reglementate la articolele 116 alin. (7) din Constituție și 8 alin. (1) din Legea nr. 544 din 20 iulie 1995 în raport cu prevederile generale reglementate prin articolele 12 din Legea nr. 199 din 16 iulie 2010 cu privire la statutul persoanelor de demnitate publică, 12 din Legea integrității nr. 82/2017, iar respectarea regimului juridic este verificat de către Autoritatea Națională de Integritate din oficiu sau la sesizare, în baza articolelor 37 din Legea nr. 132/2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate și 10 din Legea nr. 133/2017 cu privire la declararea averii și intereselor personale. Nerespectarea regimului juridic al incompatibilităților de către judecător constituie o abatere disciplinară și poate fi sancționată în modul prevăzut de lege (a se vedea articolul 4 alin. (1) lit. 1) din Legea nr. 178/2014). Totodată, în scopurile menționate, cu titlu excepțional, legislatorul a delegat comisiilor de evaluare competența de a verifica respectarea regimului juridic al incompatibilităților de către judecătorii și procurorii supuși procedurii de evaluare în baza Legilor nr. 65/2023 și nr. 252/2023, și în cazul constatării unor incompatibilități admise în ultimii 10 ani care afectează funcția deținută de a propune nepromovarea evaluării, cu toate consecințele ce derivă din această propunere. Prin urmare, Curtea a ajuns la concluzia că încălcarea regimului juridic al incompatibilităților justifică eliberarea din funcție a

subiectului evaluat dacă incompatibilitatea afectează funcția deținută și subminează încrederea publicului în justiție.

189. Cu privire la proporționalitatea eliberării din funcție a subiectului evaluat pentru nerespectarea regimului juridic al conflictelor de interese, în jurisprudența sa, Curtea a notat că judecătorii, care exercită o funcție de demnitate publică, sunt obligați să respecte exigențele Legii nr. 133 din 17 iunie 2016, inclusiv regimul juridic al conflictelor de interese. Pe de altă parte, Curtea reține că judecătorii au obligația imparțialității, urmând să se abțină de la judecarea cauzelor în care pot exista îndoieli față de obiectivitatea lor (articolul 15 alin. (1) literele a) și d) din Legea nr. 544 din 20 iulie 1995). Obligația judecătorului de a se abține de la examinarea unei cauze, atunci când există motive în acest sens, decurge din dreptul la un proces echitabil. Mai mult, garanția caracterului echitabil al procedurii este aplicabilă cu privire la orice incident din fața instanței de judecată și pretinde ca în privința fondului acesteia să decidă un tribunal independent și imparțial (a se vedea HCC nr. 18 din 27 septembrie 2022, §§ 60 și 62).

190. În Hotărârea citată, Curtea a făcut deosebire între conflictele de interese în activitatea jurisdicțională și conflictele de interese în activitatea administrativă a judecătorilor. Conflictele de interese în activitatea jurisdicțională a judecătorilor sunt stabilite de Codul de procedură civilă și de Codul de procedură penală.

191. În cazul judecării cauzelor civile, judecătorul este obligat să se abțină de la judecată în cazul în care se află în una din situațiile prevăzute de articolul 50 alin. (1) din Codul de procedură civilă: a) la judecarea anterioară a cauzei a participat în calitate de martor, expert, specialist, interpret, reprezentant, grefier, executor judecătoresc, arbitru sau mediator; b) se află în raporturi de rudenie până la al patrulea grad inclusiv sau de afinitate până la al treilea grad inclusiv cu vreuna dintre părți, cu alți participanți la proces sau cu reprezentanții acestora; b¹) o rudă a sa până la al patrulea grad inclusiv sau un afin până la al treilea grad inclusiv a participat, ca judecător, la judecarea aceleiași cauze; b²) este rudă până la al patrulea grad inclusiv sau afin până la al treilea grad inclusiv cu un alt membru al completului de judecată; c) este reprezentantul legal al uneia dintre părți; d) și-a expus opinia asupra cauzei care se judecă; e) are un interes personal, direct sau indirect, în soluționarea cauzei ori există alte împrejurări care pun la îndoială obiectivitatea și nepărtinirea lui.

192. Legislatorul a stabilit o obligație similară pentru judecători și pentru procurori în cauzele penale, stabilind la articolele 33, 34 și 54 din Codul de procedură penală că aceștia sunt obligați să se abțină de la judecarea/investigarea cauzei: 1) dacă el personal, soțul său, ascendenții ori descendenții lor, frații sau surorile și copiii acestora, afinii și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude, precum și alte rude ale lui, sunt direct sau indirect interesate în proces; 2) dacă el este parte vătămată sau

reprezentant al ei, parte civilă, parte civilmente responsabilă, soț sau rudă cu vreuna din aceste persoane ori cu reprezentantul lor, soț sau rudă cu învinuitul, inculpatul în proces ori cu apărătorul acestuia; 3) dacă a participat la acest proces în calitate de martor, expert, specialist, interpret, traducător, grefier, persoană care a efectuat urmărirea penală, procuror, judecător de instrucție, apărător, reprezentant legal al învinuitului, inculpatului, reprezentant al părții vătămate, părții civile sau părții civilmente responsabile; 4) dacă a efectuat o cercetare sau un control administrativ al circumstanțelor cauzei sau a participat la adoptarea unei hotărâri referitoare la această cauză în orice organ obștesc sau de stat; 5) dacă el a luat în această cauză hotărâri anterioare judecătii în care și-a expus opinia asupra vinovăției sau nevinovăției inculpatului; 6) dacă există alte circumstanțe care pun la îndoială rezonabilă imparțialitatea judecătorului; 7) dacă a mai participat în calitate de judecător la examinarea aceleiași cauze în primă instanță, pe cale ordinară sau extraordinară de atac, precum și în cazul participării ca judecător de instrucție, cu excepția judecătorului de instrucție și judecătorului instanței de recurs care judecă recursul împotriva hotărârii privind măsura preventivă.

193. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a notat că existența procedurilor naționale care urmăresc să asigure imparțialitatea judecătorilor, respectiv regulile care reglementează înlocuirea judecătorilor, sunt un factor relevant. Astfel de reguli manifestă preocuparea legislativului național de a elimina toate îndoielile rezonabile cu privire la imparțialitatea judecătorului sau a instanței respective și constituie o încercare de a asigura imparțialitatea prin eliminarea cauzelor acestor îngrijorări. În afară de a asigura absența prejudecăților reale, acestea sunt îndreptate spre eliminarea oricărei aparențe de părtinire și servesc, astfel, la promovarea încrederii pe care instanțele dintr-o societate democratică trebuie să o inspire publicului (*Mežnarić v. Croația*, 15 iulie 2005, § 27).

194. Situațiile care generează conflicte de interese în activitatea jurisdicțională a judecătorilor pot fi grupate în următoarele categorii: (i) situațiile de interes personal; (ii) situațiile de rudenie sau afinitate cu părțile procesului sau cu un judecător din completul de judecată; (iii) exercitarea atât a funcțiilor judiciare, cât și extrajudiciare în aceeași cauză și (iv) alte circumstanțe care pun la îndoială rezonabilă imparțialitatea judecătorului.

(i) Eliberarea din funcție pentru faptul că subiectul evaluat a manifestat un interes personal față de cazul atribuit spre examinare

195. Curtea reține că manifestarea unui interes personal de către judecători față de cazurile atribuite spre examinare afectează imparțialitatea acestora. Părțile procesului au o așteptare legitimă că litigiul pornit de ei și interesele aflate în conflict vor fi soluționate de o autoritate neutră, care nu are vreun interes personal în litigiu decât cel de a asigura preeminența dreptului. În

jurisprudența sa, Curtea Europeană a afirmat că principiul imparțialității judecătorilor este incompatibil cu situațiile în care judecătorul are un interes personal în soluționarea cazului (*Langborger v. Suedia*, 22 iunie 1989, § 35 și *Croatian Golf Federation v. Croația*, 17 decembrie 2020, §§ 126-133).

196. Curtea reține că interesul personal manifestat de subiectul evaluat în cazul atribuit spre examinare, în detrimentul obligației sale de imparțialitate, are repercusiuni serioase și creează o imagine cuprinzătoare cu privire integritatea etică a subiectului. Această situație afectează așteptarea legitimă a justițiabililor că subiectul evaluat va acționa în mod neutru în cauzele lor. Date fiind eventualele prejucții pe care le poate aduce conflictul de interese în discuție, Curtea reține că includerea acestui comportament în lista celor care conduc la eliberarea din funcție a subiectului evaluat este justificată.

(ii) *Eliberarea din funcție pentru faptul că subiectul evaluat se afla într-o legătură de rudenie sau afinitate cu o parte a procesului sau cu un judecător din completul de judecată*

197. În jurisprudența sa în materia exigențelor aplicabile dreptului la un tribunal imparțial, Curtea Europeană a notat că atunci când un judecător are legături de rudenie cu un angajat al unei firme de avocatură care reprezintă o parte într-o anumită procedură, acest fapt nu-l împiedică, în sine, să judece cauza. O descalificare automată pe baza unor astfel de legături nu este neapărat necesară. Totuși, legătura dintre judecător și o parte a procesului ar putea da naștere unor îndoieli cu privire la imparțialitatea judecătorului. Dacă astfel de rezerve sunt justificate în mod obiectiv, depinde foarte mult de circumstanțele precise ale cauzei, o serie de factori trebuind avuți în vedere în acest sens. Ei ar trebui să includă, între altele, dacă ruda judecătorului a fost implicată în cazul în discuție, funcția deținută de ruda judecătorului în companie, dimensiunea firmei, structura sa organizațională internă, importanța financiară a cazului pentru firma de avocatură și orice interes financiar posibil sau beneficiu potențial și amploarea acestora care ar reveni rudei (a se vedea *Ramljak v. Croația*, 27 iunie 2017, § 29; *Ghulyan v. Armenia*, 24 ianuarie 2019, § 51).

198. Totuși, Curtea observă că conflictul de interese există doar dacă se constată existența unei legături de rudenie directe cu părțile procesului sau cu reprezentanții acestora. Într-o cauză în care judecătorul care prezida ședința era unchiul avocatului unei părți a procesului, Curtea Europeană a notat că legăturile strânse de familie dintre avocat și președintele ședinței au fost suficiente pentru a justifica în mod obiectiv temerile că judecătorul nu era imparțial (*Micallef v. Malta [MC]*, 15 octombrie 2009, § 102). Într-o altă cauză în care un judecător al unui complet de judecată format din trei judecători ai Curții Supreme era tatăl procurorului, Curtea Europeană a reținut că legătura de rudenie apropiată dintre judecător și procuror a

compromis imparțialitatea Curții Supreme (*Dainelienė v. Lituania*, 16 octombrie 2018, § 47).

199. Întrebarea care se impune în această cauză este dacă omisiunea subiectului evaluat de a se abține de la examinarea cauzei în care o parte a procesului sau un reprezentant este o rudă trebuie sancționată, în toate cazurile, cu eliberarea din funcție. Răspunsul Curții la această întrebare este afirmativ. În primul rând, eliberarea din funcție se aplică doar dacă judecătorul este într-o legătură de rudenie sau afinitate cu părțile procesului sau cu reprezentanții acestora și nu se abține de la examinarea cauzei. Această circumstanță îl împiedică pe subiectul evaluat să soluționeze în mod obiectiv cazul repartizat spre examinare. Mai mult, obligația de abținere de la examinarea cauzei este prevăzută expres de lege. Faptul că subiectul nu se abține de la examinarea cauzei afectează încrederea pe care instanțele de judecată dintr-o societate democratică trebuie să o inspire publicului.

200. Cât privește obligația judecătorului de a se abține de la examinarea cauzei dacă se află în legătură de rudenie cu un alt membru al completului de judecată, Curtea reține că această măsură urmărește să-i împiedice pe judecători să se influențeze reciproc pe baza legăturilor de rudenie și afinitate, precum și să-i asigure pe justițiabili că fiecare judecător a soluționat cazul în mod autonom. Prin urmare, Curtea reține că includerea acestor comportamente în lista celor care conduc la eliberarea din funcție a subiectului evaluat este justificată.

(iii) Eliberarea din funcție pentru faptul că subiectul evaluat a exercitat atât funcții judiciare, cât și funcții extrajudiciare în aceeași cauză fără să se abțină

201. În cauza *Meznaric v. Croația*, 15 iulie 2005, § 33, unul dintre judecătorii care au făcut parte din completul Curții Constituționale care a pronunțat decizia acesteia a acționat anterior ca avocat al reclamantilor la etapele inițiale ale procesului. Potrivit Curții Europene, faptul că un judecător a acționat în diferite calități în aceeași cauză poate, în anumite circumstanțe, compromite imparțialitatea unui tribunal. Aceeași problemă a fost constatată în cauza *Piersack v. Belgia*, 1 octombrie 1982, §§ 30-31, în care un judecător a prezidat un proces penal după ce a fost șeful procuraturii responsabile de urmărirea penală în cazul respectiv, ceea ce putea face ca imparțialitatea tribunalului să fie pusă la îndoială, încălcând astfel articolul 6 § 1 din Convenție.

202. Pe de altă parte, participarea în calitate de procuror la examinarea cauzei de o manieră limitată, fără să ajungă la concluzia cu privire la vinovăția acuzatului, nu poate fi considerată un motiv obiectiv care ar compromite imparțialitatea judecătorului (*Borg v. Malta*, 12 ianuarie 2016, §§ 89-90).

203. Evaluarea circumstanțelor individuale ale fiecărui caz este întotdeauna necesară pentru a stabili gradul de implicare a judecătorului în examinarea cauzei din funcțiile pe care le-a ocupat anterior. În cazurile în care se constată că din funcția deținută anterior s-a implicat în mod semnificativ în promovarea unei soluții asupra cauzei sau chiar s-a pronunțat asupra modului în care trebuie rezolvat litigiul, iar ulterior ar fi examinat același caz din funcția de judecător fără să se abțină de la judecarea cauzei, acest fapt ar trebui să constituie un motiv obiectiv care ar pune la îndoială imparțialitatea judecătorului.

204. Cât privește interdicția participării, ca judecător, la judecarea aceleiași cauze, Curtea Europeană a notat că nu este *prima facie* incompatibilă cu condițiile articolului 6 § 1 situația în care același judecător este implicat, mai întâi, într-o decizie pe fondul unei cauze și, ulterior, în proceduri în care se examinează admisibilitatea unui apel împotriva acelei decizii. Evaluarea respectării condiției imparțialității prevăzute de articolul 6 § 1 prin participarea aceluiași judecător în diferite etape ale unei cauze civile trebuie făcută de la caz la caz, având în vedere circumstanțele cazului individual și, mai ales, caracteristicile regulilor relevante de procedură civilă aplicabile în cazul respectiv. În special, este necesar să se ia în considerare dacă legătura dintre problemele de fond stabilite într-o decizie pe fond și admisibilitatea unui apel împotriva acelei decizii este atât de strânsă încât să ridice îndoiele cu privire la imparțialitatea judecătorului (*Pasquini v. San Marino*, 2 mai 2019, § 148).

205. Eliberarea din funcție a subiectului evaluat poate fi justificată doar dacă se constată că în activitatea desfășurată anterior subiectul evaluat și-a format o opinie asupra cazului și fiind ulterior în funcția de judecător nu s-a abținut de la examinarea cauzei.

(iv) Eliberarea din funcție a judecătorului pentru alte circumstanțe care pun la îndoială, în mod rezonabil, imparțialitatea judecătorului

206. Formularea neexhaustivă a situațiilor în care subiecții evaluați trebuie să se abțină de la examinarea cauzelor atribuite permite justițiabililor să solicite recuzarea subiecților ori de câte ori constată fapte care compromit imparțialitatea acestora. În jurisprudența sa, Curtea a reținut că normele rigide și insensibile cu privire la circumstanțele particulare ale cauzei limitează dreptul instanței de a individualiza măsura aplicată (DCC nr. 55 din 13 aprilie 2021, § 53).

207. Este important că prin textul „circumstanțe care pun la îndoială rezonabilă imparțialitatea judecătorului” legislatorul a instituit un criteriu care poate ghida destinatarii legii în acest domeniu, și, spre exemplu, ar putea lua în considerație și așa instituții juridice cum ar fi „persoane apropiate”, „persoane afiliate”, „interes privat” etc.

208. Cât privește faptul că subiectul evaluat poate fi eliberat din funcție pentru că nu s-a abținut de la examinarea unei cauze chiar dacă existau circumstanțe care puneau la îndoială, în mod rezonabil, imparțialitatea sa, Curtea reține că această măsură trebuie aplicată în funcție de circumstanțele particulare ale cauzei. Este important să fie stabilit faptul că subiectul evaluat cunoștea despre circumstanța în discuție și nu s-a abținut de la examinarea cauzei, afectând în acest mod încrederea în justiție și dreptul justițiabililor la un tribunal imparțial.

c) Eliberarea din funcție a subiectului evaluat pentru constatarea existenței unei diferențe dintre avere, cheltuieli și venituri, pentru ultimii 12 ani, care depășește 20 de salarii medii pe economie, în cuantumul stabilit de către Guvern pentru anul 2023 sau, după caz, pentru anul în care a început evaluarea

209. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a notat că anumite eșecuri ale funcționarilor publici de a respecta obligațiile legate de declarațiile de avere pot fi considerate în general grave. Acestea pot include, printre altele, neîndeplinirea obligației de a declara active majore sau surse de venit sau încercări deliberate de a le ascunde de autorități; incapacitatea de a justifica achiziții majore prin economii legitime și suficiente sau resurse deținute la momentul achiziției; sau incapacitatea de a justifica un stil de viață excesiv sau cheltuieli extravagante, care sunt clar dincolo de mijloacele legale declarate ale oficialului relevant și ale familiei sale. Curtea a recunoscut de asemenea în acest sens că poate fi legitim să se țină cont de veniturile și declarațiile soțului, partenerului sau altui membru al familiei imediate a funcționarului în evaluarea conformității acestuia cu legile anti-corupție. În același timp, nu fiecare caz minor de neconformitate cu regimurile de declarare a averii sau discrepanțele ne semnificative între cheltuieli și resursele legale ar trebui să declanșeze cele mai grave sancțiuni disciplinare, cum ar fi demiterea din funcție (*Samoylova v. Russia*, 14 decembrie 2021, §§ 85-86; *Sevdari v. Albania*, 13 decembrie 2022, § 85). De asemenea, Curtea Europeană a stabilit că nu numărul sau mărimea bunurilor unei persoane ca atare ar putea da naștere la răspundere disciplinară, ci incapacitatea persoanei de a justifica legalitatea, sursa utilizată pentru achiziționarea acestora, având în vedere necesitatea de a asigura încrederea publicului în integritatea sa (a se vedea *Xhoxhaj v. Albania*, 9 februarie 2021, § 362).

210. Curtea constată că legislatorul a stabilit competența Consiliului Superior al Magistraturii să dispună eliberarea din funcție a subiectului evaluat dacă constată că acesta a admis o diferență dintre avere, cheltuieli și venituri, pentru ultimii 12 ani, care depășește 20 de salarii medii pe economie, în cuantumul stabilit de către Guvern pentru anul în care a început evaluarea, sau, după caz, pentru anul 2023.

211. Spre exemplu, dacă evaluarea subiectului a început în anul 2023, Comisia de evaluare este ținută de Hotărârea nr. 936 din 28 decembrie 2022, în care Guvernul a prognozat pentru anul 2023 salariul mediu lunar pe economie în cuantum de 11700 lei. Prin urmare, eliberarea din funcție a subiectului evaluat poate fi dispusă dacă acesta a admis o diferență dintre avere, cheltuieli și venituri, pentru ultimii 12 ani, care depășește 234 000 lei.

212. Curtea observă că cuantumul averii nejustificate care conduce la eliberarea din funcție a subiectului evaluat este similar celui stabilit de procedura ordinară de verificare a averii judecătorilor și procurorilor de către Autoritatea Națională de Integritate în baza Legii privind declararea averii și a intereselor personale și Legii cu privire la Autoritatea Națională de Integritate. În ambele cazuri, constatarea diferenței dintre avere, cheltuieli și venituri care depășește 20 de salarii medii pe economie conduce la eliberarea din funcție a persoanei.

213. Cuantumul ridicat al averii nejustificate îndreptățește opțiunea legislatorului de a stabili cea mai severă măsură disciplinară aplicată subiecților care se încadrează în acest comportament. Este important că ambele legi oferă subiecților evaluați posibilitatea să prezinte dovezi relevante pentru a clarifica dubiile apărute în legătură cu averea analizată. Prin urmare, Curtea nu consideră că această măsură este disproporționată.

d) Eliberarea din funcție a subiectului evaluat pentru faptul că în ultimii 10 ani a admis iregularități fiscale, în urma cărora suma impozitului neplătit a depășit, în total, 5 salarii medii pe economie, în cuantumul stabilit de către Guvern pentru anul 2023 sau, după caz, în anul în care a început evaluarea

214. Cu titlu preliminar, Curtea observă că în Opinia din 9 octombrie 2023 Comisia de la Veneția și Directoratul General pentru Drepturile Omului și statul de drept al Consiliului Europei au menționat că pragul financiar stabilit de legislator în cazul iregularităților fiscale, care conduc la eliberarea din funcție a subiecților evaluați, sunt proporționale (a se vedea CDL-AD(2023)035, § 15).

215. Curtea consideră că prin termenul „iregularități fiscale” legislatorul a avut în vedere încălcările fiscale stabilite în Capitolul 15 din Titlul V al Codului fiscal, care reglementează tipurile de încălcări fiscale și răspunderea pentru ele.

216. Curtea reține că judecătorii și procurorii sunt obligați să corespundă standardelor înalte de integritate în desfășurarea activităților lor private în afara funcției pentru a menține încrederea publicului în integritatea sistemului de justiție. Această obligație cuprinde, inclusiv, respectarea legislației fiscale (a se vedea *Sevdari v. Albania*, 13 decembrie 2022, § 95). Plata impozitelor

reprezintă o obligație constituțională, stabilită de articolul 58 alin. (1) din Constituție.

217. Curtea observă că eliberarea din funcție se aplică doar pentru încălcările fiscale în urma cărora suma impozitului neplătit depășește, în total, 5 salarii medii pe economie, în cuantumul stabilit de către Guvern pentru anul 2023, adică mai mult de 58 500 lei. Curtea admite că eschivarea subiecților evaluați de la obligația de plată a impozitelor într-un cuantum semnificativ afectează integritatea financiară a acestora și încrederea publicului în integritatea sistemului de justiție.

218. Având în vedere că analizele și raționamentele Curții de la §§ 178-217 s-au referit, îndeosebi, la temeiurile de eliberare din funcție a judecătorilor, Curtea consideră că acestea sunt aplicabile, *mutatis mutandis*, și în privința procurorilor.

219. Totodată, Curtea observă că legea le permite subiecților evaluați să prezinte probe Comisiei de evaluare și Consiliului Superior al Magistraturii sau Consiliului Superior al Procurorilor, care să clarifice dubiile apărute în legătură cu corespunderea exigențelor de integritate financiară.

VIII. Consecințele survenite în cazul eliberării din funcție a judecătorilor și procurorilor care nu promovează evaluarea (articolele 17 alin. (5) din Legea nr. 65/2023 și 18 alin. (6) din Legea nr. 252/2023)

- *Interdicția exercitării funcției de judecător, de procuror și alte funcții de demnitate publică*

220. Referitor la interdicția aplicată subiecților care nu au trecut evaluarea de a exercita funcția de judecător, de procuror și alte funcții de demnitate publică timp de șapte ani, în cazul Legii nr. 65/2023, și de la cinci la șapte ani, în cazul Legii nr. 252/2023, Curtea observă următoarele. În cauza *Xhoxhaj v. Albania*, 9 februarie 2021, reclamanta a fost eliberată din funcție și i-a fost aplicată interdicția pe viață de a activa în domeniul justiției reprezintă o măsură disproporționată din perspectiva dreptului la viața privată. Sub acest aspect, Curtea Europeană a notat că judecătorii și, în special, cei care ocupă posturi cu un grad ridicat de responsabilitate, precum postul de judecător al Curții Constituționale, dețin o parte din puterea suverană a statului. Interdicția pe viață impusă reclamantei și altor persoane revocate din funcție bazată pe încălcarea gravă a normelor de etică nu este incompatibilă sau disproporționată cu obiectivul legitim al statului de a asigura integritatea funcției judiciare și încrederea publicului în sistemul justiției. Acest fapt este valabil mai ales în contextul național de consolidare continuă a statului de drept (a se vedea § 413).

221. De asemenea, în cauza *Naidin v. România*, 21 octombrie 2014, reclamantului i-a fost aplicată interdicția absolută de a se încadra în serviciul

public pe baza faptului că autoritățile au constatat că acesta colaborase anterior cu poliția politică. Cu privire la acest aspect, Curtea Europeană a notat că perspectivele profesionale ale reclamantului nu au fost eliminate decât în ceea ce privește funcția publică. Funcționarii publici, în special cei care ocupă posturi cu un grad înalt de răspundere, precum funcția de membru al corpului de rezervă al subprefecților, exercită o parte din suveranitatea statului. Interdicția aplicată reclamantului nu era disproporționată în raport cu scopul legitim al statului de a asigura loialitatea persoanelor responsabile pentru protejarea interesului general. De asemenea, Curtea Europeană a notat că nu a existat nicio restricție impusă de stat în ceea ce privește perspectivele reclamantului de angajare în sectorul privat, chiar și în cadrul unor întreprinderi care pot prezenta o anumită importanță pentru interesele statului în domeniul economic, politic sau în materie de securitate. De asemenea, reclamantului nu i s-a interzis să ocupe un post în alt domeniu al sectorului public, care nu implică exercitarea puterii publice (a se vedea §§ 54-55).

222. În această cauză, Curtea constată că interdicția contestată urmărește să asigure integritatea funcției judiciare și încrederea publicului în sistemul justiției. Cu privire la caracterul proporțional al acestei interdicții, Curtea reține că domeniul ei de aplicare vizează doar unele funcții din sectorul public, care implică un standard înalt de integritate și un grad înalt de răspundere, *i.e.* funcțiile de procuror, judecător și funcțiile de demnitate publică. Astfel, interdicția exercitării funcției de judecător, de procuror și a altor funcții de demnitate publică aplicată în cazul eliberării din funcție a judecătorilor și procurorilor care nu au promovat evaluarea este proporțională cu situația care a determinat-o și nu aduce atingere existenței dreptului la muncă. Prevederea contestată nu împiedică subiecții care nu au promovat evaluarea să-și continue activitatea în domeniul juridic în funcții din sectorul privat sau în funcții din sectorul public, în afara celor menționate. Așadar, articolul 18 alin. (6) din Legea nr. 252/2023 corespunde exigențelor articolului 43 din Constituție.

223. Pe de altă parte, Curtea constată că în cazul articolului 17 alin. (5) lit. a) din Legea nr. 65/2023 legislatorul a stabilit o perioadă fixă a interdicției a de exercitare a funcției de judecător și a altor funcții de demnitate publică, *i.e.* 7 ani, din data rămânerii definitive a hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii. Din perspectiva principiului individualizării sancțiunii, Curtea consideră că norma contestată va împiedica Consiliul Superior al Magistraturii să aplice interdicția pentru o perioadă care să aibă în vedere circumstanțele particulare ale cauzei.

224. Prin urmare, Curtea reține că articolul 17 alin. (5) lit. a) din Legea nr. 65/2023 este constituțional în măsura în care judecătorul eliberat din funcție conform alin. (4) nu are dreptul de a exercita funcția de judecător și alte funcții de demnitate publică timp de 5-7 ani, din data rămânerii definitive a hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii.

- *Lipsirea de dreptul la indemnizația unică de concediere*

225. Referitor la lipsirea subiecților care nu au promovat evaluarea de dreptul la indemnizația unică de concediere, Curtea observă că indemnizația în discuție se acordă judecătorilor și procurorilor în condițiile Legii cu privire la statutul judecătorului și Legii cu privire la Procuratură. Astfel, Curtea observă că ambele legi condiționează plata indemnizației unice de concediere de „demisia onorabilă”, în cazul judecătorilor, și de un comportament care „nu afectează prestigiul Procuraturii și reputația procurorilor”, în cazul procurorilor (a se vedea articolele 26 alin. (3) din Legea cu privire la statutul judecătorului și 62 alin. (2) din Legea cu privire la Procuratură). Astfel, Curtea reține că subiecții care nu au promovat evaluarea și au fost eliberați din funcție în legătură cu aceasta nu mai întrunesc condițiile legale pentru a li se achita indemnizația unică de concediere. Așadar, Curtea constată că articolul 47 din Constituție nu este afectat în mod disproporționat.

- *Lipsirea de dreptul la pensie specială*

226. Referitor la lipsirea subiecților care nu au promovat evaluarea de dreptul la pensie specială, Curtea are în vedere interpretarea oferită de Curtea Europeană a Drepturilor Omului cu privire la domeniul de aplicare a dreptului de proprietate, garantat de articolul 1 al Protocolului nr. 1 la Convenția Europeană. Potrivit Curții Europene, acest articol nu creează un drept de a dobândi un bun. El nu impune nicio restricție asupra libertății statelor contractante să decidă dacă este nevoie sau nu de un sistem de securitate socială sau să aleagă tipul sau quantumul prestațiilor pe care le va asigura în cadrul oricărui astfel de sistem. Cu toate acestea, în cazul în care legislația unui stat contractant prevede dreptul la plata unei prestații sociale – condiționată sau nu de plata prealabilă a contribuțiilor –, această legislație trebuie considerată ca generând un interes care intră în domeniul de aplicare al articolului 1 pentru persoanele care îndeplinesc cerințele sale (*Valverde Digon v. Spania*, 26 ianuarie 2023, § 50). În cazul în care quantumul unei prestații este redus sau dacă plata este întreruptă, poate exista o ingerință în dreptul la posesia bunului, care trebuie să fie justificată de un interes general. Totuși, în cazul în care reclamantul nu îndeplinește sau încetează să îndeplinească condițiile legale prevăzute de legislația națională pentru acordarea unor astfel de prestații, nu există nicio ingerință în drepturile prevăzute la articolul 1 din Protocolul nr. 1 (*Ramiz Jafarov v. Azerbaidjan*, 16 iunie 2022, § 39).

227. În cauza *Rasmussen v. Polonia*, 28 aprilie 2009, reclamanta a dobândit statutul de judecător pensionat care îi permitea să beneficieze de o pensie specială în valoare de șaptezeci și cinci la sută din ultimul său salariu

integral, iar pe baza unei legi a lustrației, care a intrat în vigoare după dobândirea statutului de judecător pensionat, ea a fost privată de dreptul de a beneficia de pensia specială, fiindu-i menținut dreptul de a solicita o pensie în condiții obișnuite, pentru că autoritățile au constatat că reclamanta a colaborat cu serviciile secrete comuniste. În această cauză, Curtea Europeană a avut în vedere că legea lustrației urmărea un interes general, fiind concepută parțial ca o condamnare a rolului politic pe care serviciul de securitate comunist l-a jucat în reprimarea opoziției politice față de sistemul comunist. Curtea a notat că pierderea dreptului la pensia specială nu a lipsit-o pe reclamantă de mijloacele de existență. Ea și-a păstrat drepturile la prestațiile de asigurări sociale obișnuite, inclusiv, inițial, prestațiile de invaliditate și, ulterior, dreptul la pensie. Curtea a reținut că reclamanta era conștientă încă de la început și înainte de a primi vreo parte din pensie că statutul ei de judecător pensionar și dreptul ei de a primi o pensie specială erau condiționate de prezentarea unei declarații de lustrație și că dreptul ei la pensie specială a fost anulat pentru că s-a constatat că a depus o declarație falsă. Prin urmare, Curtea a constatat că pierderea calității de judecător pensionar a reclamantului și a pensiei speciale de pensionare aferente acestui statut, ca urmare a depunerii unei declarații de lustrație false nu a constituit o ingerință în dreptul de proprietate al reclamantei în temeiul articolului 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția Europeană (a se vedea §§ 72, 74-76).

228. În jurisprudența sa, Curtea a stabilit că „societatea și statul, înaintând față de judecător și față de activitatea sa profesională exigențe sporite, sunt obligate să-i asigure garanții corespunzătoare pentru exercitarea activității de înfăptuire a justiției” (HCC nr. 4 din 27 ianuarie 2000), că „judecătorul, care decide, în ultimă instanță, asupra vieții, libertății și drepturilor omului, pe lângă un înalt profesionalism și o reputație ireproșabilă, trebuie să posede o independență materială și un sentiment de siguranță cu privire la viitorul său” (HCC nr. 27 din 20 decembrie 2011, § 102), precum și că „incompatibilitățile și interdicțiile stabilite pentru judecători prin Legea fundamentală și dezvoltate prin legea specială, precum și responsabilitățile și riscurile aferente profesiei, impun reglementarea dreptului la pensie al judecătorilor corespunzător statutului lor” (HCC nr. 27 din 20 decembrie 2011, § 103).

229. Având în vedere exigențele sporite față de activitatea judecătorilor și pentru a le asigura garanțiile necesare, de exemplu, începând cu 1 iulie 2024, legislatorul a stabilit că judecătorul din Republica Moldova dobândește dreptul la pensie specială în proporție de cel puțin 55% și cel mult 80% din salariul său mediu lunar, dacă: (i) atinge o anumită vârstă (cel puțin 52 de ani); (ii) are o anumită vechime generală în muncă (cel puțin 22 de ani); (iii) are o vechime în muncă în funcția de judecător de cel puțin 14 ani și 6 luni (a se vedea articolul 32 din Legea nr. 544/1995).

230. Pe lângă alte garanții, dreptul la pensie specială are menirea să asigure judecătorul cu o pensie onorabilă pentru efortul depus, înaltul

profesionalism, reputația ireproșabilă manifestate în exercițiul funcției și, în special, pentru respectarea restricțiilor, interdicțiilor, incompatibilităților și standardelor ridicate de integritate care îi sunt impuse conform legii. Totodată, Curtea constată că dreptul judecătorului de a beneficia de pensie specială nu este absolut, acesta fiind condiționat de respectarea strictă și permanentă a cerințelor legale menționate supra.

231. În această cauză, Curtea observă că notele informative la legile contestate prevăd că procedura de evaluare externă a integrității financiare și etice a procurorilor și judecătorilor are un caracter excepțional și face parte dintr-o reformă în domeniul justiției. Aceste legi urmăresc să elimine din sistemul public judecătoriesc și procurorii lipsiți de integritate, să sporească încrederea cetățenilor în autoritatea judecătoriescă și în procuratură și a fost reglementată pentru că s-a constatat că mecanismele obișnuite de evaluare erau ineficiente. Prin urmare, Curtea admite că prevederile contestate urmăresc un interes general.

232. Nepromovarea evaluării, în realitate, echivalează cu faptul că subiectul supus evaluării nu mai întrunește condițiile aferente activității de judecător/procuror care stau la baza acordării pensiei speciale. Prin urmare, nepromovarea evaluării conduce la faptul că subiectul evaluării nu îndeplinește sau încetează să mai îndeplinească condițiile legale prevăzute de legislația națională pentru acordarea pensiei speciale pe baza prevederilor contestate. Așadar, din perspectiva criticilor autorilor sesizărilor, dispozițiile contestate nu afectează drepturile prevăzute la articolul 1 din Protocolul nr. 1 (a se vedea *Ramiz Jafarov v. Azerbaidjan*, 16 iunie 2022, § 39).

233. Curtea are în vedere că, odată cu intrarea în vigoare a prevederilor contestate, dreptul de a beneficia de pensia specială este condiționat de promovarea evaluării de către subiecți.

234. Curtea reține că lipsirea subiecților care nu au promovat evaluarea de dreptul la pensie specială nu conduce la pierderea mijloacelor de existență, deoarece prevederile contestate le permit să beneficieze de pensia pentru limită de vârstă în condițiile generale stabilite de Legea privind sistemul public de pensii. În acest sens, stagiul profesional al judecătorului care nu a promovat evaluarea va fi luat în calcul la stabilirea pensiei pentru limită de vârstă, care, spre deosebire de pensia specială se plătește la împlinirea vârstei de 63 de ani pentru bărbați și 61 de ani pentru femei și un stagiul general de cel puțin 15 ani.

235. Astfel, Curtea reține că subiecții evaluării nu pot pretinde la protecția dreptului de proprietate și a dreptului la protecție socială în cazul în care se constată că nu au respectat condițiile legale pentru acordarea pensiei speciale. Prin urmare, Curtea conchide că dispozițiile articolelor 46 și 47 din Constituție nu sunt afectate în mod disproporționat.

Din aceste motive, în baza articolelor 135 alin. (1) literele a) și g) și 140 din Constituție, 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 6, 61, 62 lit. a) și 68 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. *Se admit parțial* sesizările depuse de dnii Grigore Novac, Vlad Batrîncea și Vladimir Voronin, deputați în Parlamentul Republicii Moldova, și excepția de neconstituționalitate ridicată de dl Andrian Ciobanu, în dosarul nr. 3-18/2024, pendinte la Curtea Supremă de Justiție.

2. *Se recunosc constituționale:*

- articolul 3 alineatele (2) lit. b) și (3), textul „dacă a avut un comportament arbitrar sau a emis acte arbitrare” și textul „o decizie similară a fost contrară” din articolul 11 alin. (2) lit. a), articolul 17 alin. (4) din Legea nr. 65 din 30 martie 2023;

- articolul 3 alineatele (2) lit. c) și (4), articolul 4 alin. (4) teza I, textul „dacă a avut un comportament arbitrar sau a emis acte arbitrare” și textul „o decizie similară a fost contrară” din articolul 11 alin. (2) lit. a), alineatele (5) și (6) și articolul 18 alineatele (5) și (6) din Legea nr. 252 din 17 august 2023.

3. *Se recunoaște constituțional* textul „Comisia poate refuza solicitarea de a desfășura audierea sau o parte a acesteia în ședință închisă doar dacă există motive temeinice pentru aceasta” din articolul 16 alin. (3) al Legii nr. 252 din 17 august 2023, în măsura în care, în cazul unui dezacord cu decizia Comisiei cu privire la audierea sa în ședință publică, subiectul evaluat o va putea contesta în fața Consiliului Superior al Magistraturii sau a Consiliului Superior al Procurorilor.

4. *Se recunoaște constituțional* articolul 17 alin. (2) din Legea nr. 65 din 30 martie 2023, în măsura în care, în procesul examinării rezultatelor evaluării, Consiliul Superior al Magistraturii va ține cont de dovezile care confirmă comiterea de către subiectul evaluat a faptelor prevăzute la articolul 11 alin. (2) și (3) din aceeași Lege.

5. *Se recunoaște constituțional* articolul 17 alin. (5) lit. a) din Legea nr. 65 din 30 martie 2023, în măsura în care, judecătorul eliberat din funcție conform alin. (4) nu are dreptul de a exercita funcția de judecător și alte funcții de demnitate publică timp de 5-7 ani, din data rămânerii definitive a hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii.

6. *Se recunoaște constituțional* textul „se publică pe pagina web oficială a acestuia și” din articolul 18 alin. (4) din Legea nr. 252 din 17 august 2023 în

măsura în care hotărârea motivată a Consiliului Superior al Magistraturii sau a Consiliului Superior al Procurorilor se publică pe pagina *web* oficială după expirarea termenului de contestare a acestei hotărâri sau, în cazul în care hotărârea a fost atacată, după pronunțarea actului de jurisdicție corespunzător de către Curtea Supremă de Justiție.

7. În rest, celelalte capete de cerere din sesizările examinate se declară inadmisibile.

8. Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*.

Președinte

Domnica MANOLE

Chișinău, 16 ianuarie 2025
HCC nr. 2
Dosarul nr. 282a/2023